

бярэзка №9

№09/2020 (1108)

ISSN 0320-7579

Ужо 33 гады я гляджу ў люстэрка штодзень і пытаюся ў сябе:
«Калі б гэты дзень быў апошнім у маім жыцці, ці хацеў бы я
рабіць тое, што збіраюся рабіць сёння?». І як толькі адказ быў
«Не» цягам некалькіх дзён запар, я разумеў, што трэба штосьці
мяняць.

Сціў Джобс

ВTS — музычны гурт з Паўднёвай Карэі, які аб'яднаў мільёны людзей пазітыўнымі пасланьнямі пра значнасьць кожнага чалавека і любоў да сябе. Гісторыі многіх з нас падобныя: мы прыходзім у фандом, каб слухаць музыку і глядзець на крутыя танцы, але ў выніку атрымліваем больш.

Калі адбываецца любая катастрофа — сацыяльная ці прыродная — фандом, ці Армі, збірае грошы і пералічвае іх у фонды дапамогі. Так было падчас нядаўніх пажараў у Аўстраліі, падчас выбуха каранавіруса, падчас пратэстаў у Амерыцы. Ахвяраванні заўсёды робяцца ад агульнага імя Армі і BTS — так мы падкрэсліваем, што за намі стаяць людзі, якія даюць нам добры ўзор. Мы прыходзім у фандом, каб слухаць музыку і глядзець на крутыя танцы, а грошы выдаткоўваем не толькі на альбомы, але і на дапамогу людзям: тут мы разумеем, што сапраўды важна.

«Я на тваім баку»: як фандом становіцца сям'ёй

Сёння мы спынімся на кліпе BTS на песню «ON» з новага альбома «Map of the soul: 7» і пагаворым пра важнасьць моцных стасункаў паміж артыстамі і фандамам, разбурым стэрэатыпы, што к-рор — гэта проста прыгожая карцінка, і прагуляем па старонках самай папулярнай кнігі свету.

Калі ты ўпершыню ўключаеш кліп і бачыш сцэну з караблём і жывёламі, першае, пра што пачынаеш думаць, — гэта Ноеў каўчэг. Можа, падалося? Не падалося. Кліп «ON» пабудаваны на біблейскіх сюжэтах.

Сюжэт Ноевага каўчэга адзін з найбольш важных для групы: BTS сталі караблём, які ратуе сваю сям'ю. BTS называюць сваёй сям'ёй Армі і прысвячаюць нам песні, пішуць чуллівыя лісты, у кліпах часта з'яўляюцца вобразы Армі — так гурт паказвае, што без нас іх не існуе. Праз гэтыя звароты я заўсёды адчуваю, што яны размаўляюць менавіта са мной, адчуваю сваю значнасьць і цэннасць. І хіба гэта не тое, чаго нам часам не хапае, — адчування сваёй значнасці і цэннасці?

Можна без цяжкасцей знайсці яшчэ колькі сімвалаў з гэтай гісторыі, каб пераканацца: гісторыя пра Ноя тут сапраўды ёсць. Па сюжэце кліпа героі закрытыя за бетоннымі сценамі, за якімі пустэча. Калі сцены адкрываюцца, адзін з герояў выпускае голуба. Голуб — сімвал міру і, у нашым выпадку, вызвалення з тых непрыемнасцей, якія акружалі музыкантаў на гэтым баку сцен. Ён першапачаткова быў вяшчальнікам добра і шчасця, які падказвае нам добры канец. Гэты сімвал з’явіўся дзякуючы таму самаму голубу, які вярнуўся да Ноя з зялёнай галінкай алівы — знакам, што вада сышла і з’явілася суша. Што мы і бачым у канцы кліпа: на месцы пустэчы вырастаюць дрэвы, што азначае новую будучыню.

У гэтую будучыню яны ідуць усе разам. У апошняй сцэне сем галубоў, кожны з якіх уяўляе удзельніка BTS — свабоднага і натхнёнага. А гара, на якую ўзбіраюцца музыканты, можа азначаць гару Арарат, да якой прыбывае Ной і яго сям’я. BTS не адзінокія, бо побач з імі Армі — іх сям’я, якая у іх верыць і якая іх любіць. І гэтая вера і любоў блізкіх людзей дае ім сілы адольваць усе непрыемнасці на іх шляху.

Ной не адзіны біблейскі персанаж, параўнанне з якім можна правесці. У кліпе ёсць адсылка да яшчэ адной асобы — прарока Маісея. І калі мы правядзём паралель з ім, знойдзем куды больш глыбокі сэнс.

Першапачаткова хрысціянства было рэлігіяй прыгнечаных і бедных людзей, рабоў; рэлігіяй, якая падаравала людзям незалежна ад іх этнічнай і сацыяльнай прыналежнасці веру ў лепшае жыццё. Хрысціянства прапанавала людзям новыя каштоўнасці і мэты, дало кожнаму магчымасць адчуць сябе значным. Часта людзі приходзяць у фандом у момант маральнага злomu, страты надзеі, гатовыя здацца. І часта тут, акружаныя любоўю і павагай, яны знаходзяць веру ў тое, што нешта можна змяніць — і ў свеце, і ў сваім жыцці.

Калі Маісей прыйшоў у храм, каб распавесці пра заповедзі Бога, людзі яму не паверылі, бо ў іх былі свае богі, і назвалі лжэпрарокам. Аднак Маісей змагаўся за свабоду свайго народа. Ізраільцяне не верылі, што могуць стаць вольнымі, бо звыкліся жыць у няволі, але Маісей раскрыў ім вочы, дапамог паверыць у тое, што жыць вольнымі можна. BTS, як і Маісей, які вы-

веў людзей з рабства, адкрыў для іх новы свет, змагаюцца за свае мары і мары сваіх Армі: жыць у грамадстве, вольным ад прымусаў, быць акружанымі людзьмі, якія цябе любяць і цэняць, не баяцца казаць ад свайго імя.

Калі звярнуцца да Бібліі, відавочнай становіцца сцэна са сценамі, якія рассоўваюцца, — гэта метафара да хваляў, якія расхінаюцца. На гэта таксама паказвае тое, што Тэхён стаіць на чале людзей, як і Маісей. Бог дапамог Маісею правесці ізраільцяна праз мора, калі яны пачалі сумнявацца ў прароку. Гэта гісторыя пра веру і цярдлівасць, якія нельга страчваць падчас змагання за новае жыццё. Тэхён здымае павязку з дзяўчынкамі тады, калі рассоўваюцца сцены, паказвае ёй іншы свет нібыта збавіцель. BTS сталі праваднікамі Армі: яны літаральна раскрылі нам вочы і паказалі, што яны могуць даць нам цудоўны свет, галоўнае — не сумнявацца і працягваць свой шлях.

Адной Бібліяй кліп не абмяжоўваецца. Ты разумееш гэта, калі падчас прагляду заўважаеш: «Недзе я ўжо бачыла гэтую карцінку,» — і са здзіўленнем заўважаеш гэта не адзін раз за ўсе пяць хвілін кліпа. Некаторыя тэмы глыбей раскрываюцца і робяцца больш зразумелымі, калі ў кліпе ёсць адсылкі да больш блізкіх нам па часе рэчаў — твораў, з якімі шмат хто з нас знаёмы. Плюс гэта дазваляе BTS падзяліцца сваёй гісторыяй з большай колькасцю людзей.

Калі я бачу бетонную сцяну і трэшчыны на шыі аднаго з герояў, у галаве нешта шчоўкае: «Гэта ж як кадры з “Бягучага ў лабірынце”» (2014). І глядзіце, канцэпцыя фільма: падлеткаў адпраўляюць у іншую рэальнасць, каб адгарадзіць ад заражаных людзей і распрацаваць лекі ад хваробы, якая хутка распаўсюджваецца. На працягу ўсяго кліпа BTS літаральна былі адрэзаныя ад света бетоннай сцяной. У фільме героі ставілі сябе пад небяспеку, калі заставаліся ў лабірынце на ноч, бо іх маглі забіць пачвары. Ім прыходзілася змагацца за сваё выжыванне. Але за якое выжыванне змагаюцца BTS? Магчыма, за сваё існаванне як гурта. Музыканты сутыкаюцца з вялікай канкурэнцыяй і, каб быць пачутымі, ім даводзіцца ахвяраваць многім.

У кліпе мы бачым нямала пакут: вайна, засуха, беднасць, фанатызм, слепата, палон. Усе яны існуюць у межах «лабірынта», у якім зачынілі людзей і з якога ўцякае Чангук. На яго руках — бранзалет з чорных калючак, якія падобныя на цярновы вянок Ісуса. І зноў Біблія памахала ручкай, бо гэта адсылка да ідэі ахвяры дзеля агульнага шчасця: Ісус ахвяраваў сабой дзеля шчасця людзей. «Цярновы вянок» на руках Чангука — сімвал пакут і граха, ад якіх ён і хоча ўцячы. Аднак калі герой заходзіць у ваду — сімвал ачышчэння ад грахоў і новага пачатку, — ён здымае з сябе путы, робіцца свабодным, і робіць свабодным ад пакут іншых, і трубіць у ракавіну, гук якой плаўна пераносіць нас у кантэкст «Уладара мух» (1954).

У кнізе ракавіна была моцным сімвалам свабоды і дэмакратыі: тыя, хто трымаў рог у руках, маглі выказаць сваё меркаванне. Ракавіна працавала толькі тады, калі хлопчыкі верылі ў яе моц і неабходнасць таго, што яна сімвалізуе — парадак на востраве. Акрамя таго, гэта крохкі прадмет, таму персанажы «Уладара мух» так пра яго клапаціліся. Ракавіна — гэта яшчэ і духоўны сімвал, які выкарыстоўваецца ў мностве вераванняў і культур. Яна абуджае людзей, асацыюецца з праведным маўленнем і сілай, са смеласцю, уладай і суверэнітэтам. Калі Чангук дзьме

ў ракавіну, ён звяртаецца да астатніх людзей, каб папярэдзіць іх пра выбух і сустрэчу з ценем, які ўвесь час пераследуе музыкантаў. Калі Чангук стаіць на чале людзей і трымае ракавіну ў руках, гэта знак, што ён размаўляе і выступае ад свайго імя з пажаданнем вярнуць парадак у разбураны свет.

Сцэна ў храме, якая паківала ў бок гісторыі Маісея, таксама нагадвае серыял «Апавяданне служанкі» (2017) менавіта сваёй ідэяй падаўлення і абмежавання ў грамадстве, якое кіруецца ўтоенымі парывамі і жаданнямі, што мы стрымліваем. Калі яны бяруць уладу над чалавекам, то яны становяцца крыніцай негатыву, які ўцягвае ў сябе іншых людзей, нібы чорная дзірка. Гэты негатыў — паклёпы і стэрэа-

Песня «ON» — гэта ў прамым сэнсе адбітак адной з самых першых песень гурта «NO», у якой падымаецца тэма паўстання супраць сістэмы і стэрэатыпаў грамадства. Go ON — гэта тое, як яны самі працягваюць свой нялёгкі шлях і як заклікаюць нас не здавацца і не спыняць уласную барацьбу. Яны даюць нам сілу і веру ў тое, што ў нас усё атрымаецца.

тыпы вакол музыкі BTS і k-рор'а ў цэлым — тое, з чым змагаюцца музыканты.

Яны паказалі свету, што іх музыка не дурная, а іх Армі і іншыя k-рор-фанаты зусім не «наіўныя дзеці». Мы неабыяковыя да праблем іншых і гатовыя ахвяраваць грошы ў фонды дапамогі цяжка хворым людзям, а гонар і захапленне BTS сваім фанdomам яшчэ больш матывуе нас на такія ўчынкі. Дзякуючы BTS я не саромлюся казаць: «Я фанатка k-рор'а», таму што яны нагадалі людзям, што музыка не павінна мець ніякіх абмежаванняў, пралажылі такім чынам шлях іншым карэйскім музыкантам і сталі голасам цэлага пакалення.

Светлавалосая дзяўчынка, якая з'явілася ў кліпе, — вобраз Армі. На яе вачах павязка, якая нагадвае павязку на вачах герояў фільма «Птушыны кораб» (2018). У фільме яна бараніла персанажаў ад сілы, якая пагражала іх жыццю. У нашым выпадку гэта можа азначаць спробу BTS абараніць Армі ад цяжкасцей і жаха, з якім самі артысты сутыкаюцца. Яны клапоцяцца пра нас і імкнуцца паказаць толькі прыгажосць свету. У кліпе Тэхён здымае павязку з вачэй дзяўчынкі, толькі калі ўпэўнены, што зараз адчыняцца вароты і за імі будзе новы, лепшы свет, у які яны ўвайдуць разам. Канечне, усяго не схаваеш, і самі BTS расказалі нам дастаткова пра жыццё «па той бок сцэны». Аднак, нягледзячы на ўсе цяжкасці, яны не спыняюцца на шляху. Яны крочаць далей і трымаюць у сваёй руцэ руку Армі.

BTS і Армі сапраўды больш, чым артысты і фанаты. Гэта людзі, якія з'яўляюцца аднолькава моцным узорам адзін для аднаго. Мы заўсёды атрымліваем падзяку ад гурта за тое, што ніколі не пакідаем у цяжкі момант тых людзей, якія многім з нас падаравалі сілы працягваць нашу ўласную барацьбу. Яны навучылі нас не баяцца казаць пра свае слабасці і страхі. Яны навучылі нас не баяцца паказваць сябе, цаніць і любіць сябе. І ўсе гэтыя мэсэджы адрасаваныя не толькі фанатам. Пра гэта BTS размаўляюць з усімі людзьмі, таму што для іх важна стварыць у свеце такую прастору, у якой кожны будзе адчуваць: мяне любяць і абараняюць.

Яўгенія Габец

Па той бок мары: ад урача да барыста

Што робіць чалавека шчаслівым? Мара. Яна надае лёгкасць і ў той жа час цвёрдую волю, моц, каб увасобіць задуманае. А што, калі вы «клянулі» на абалонку, на знешняе? Не ўсе ж цукеркі, што ў прыгожай абгортцы смачныя, так? Ксенія Серапіна, былая студэнтка медыцынскага ўніверсітэта, падзялілася сваёй гісторыяй. Як гэта — слепа марыць і ў адзін момант абудзіцца.

Шмат разоў бабуля прыносіла з працы шакаладкі, цукеркі... Канешне, гэта адклалася ў маёй памяці. У свае 60 гадоў мая бабуля заставалася актыўнай, энергічнай і заўсёды ўсміхалася: што дома, што на працы.

Мне таксама хацелася быць такой, як яна. Уяўлялася: я ў прыгожым белым халатце і з усмешкай буду лячыць людзей, ставіць ім правільныя дыягназы ці нават ратаваць іх жыццё. Мне захацелася, каб і на маёй працы мяне гэтак жа любілі, паважалі. Я паверыла ў прыгожую карцінку, не думаючы пра існаванне цяжкасцей, праблем, звязаных з прафесіяй. Гэта зараз я разумею, што мая мара склалася з ілюзій.

Больш рэальныя падставы стаць урачом мне прапаноўвалі бацькі і сябры. Маўляў, урачом быць вельмі прэстыжна, матывавалі добрым заробкам. Тады ўсёй сям'ёй мы спыніліся на фармацыі. На самай справе я нічога не чакала ад навучання. Перад вачыма была толькі адна ідэя — паступіць.

Нараджэнне мары

Колькі сябе памятаю, я марыла быць урачом. З дзявятага класа я сур'ёзна «загарэлася» і на сто адсоткаў была ўпэўненая ў сабе і сваім выбары. Не было думак, што ўсё можа быць неяк інакш. Сваю мару я паспяхова данесла да адзінаццатага класа.

Для мяне стала ўзорам бабуля, якая ўсё жыццё працавала медсястрой у хірургічным аддзяленні. Калі была малая, часта забягала да яе на працу. Я бачыла, што бабуля любіць сваю справу, а пацыенты любяць яе.

Навучанне

З першага разу я не паступіла. Тады засталася на курсах пры Віцебскім медыцынскім універсітэце. Калі паступала другім разам, зразумела, што балы на фармацыю занадта высокія, таму пайшла на педыятара: я люблю дзяцей, працаваць з імі прыемна. На гэты раз балаў было дастаткова, каб я прайшла ў Мінск, а не засталася ў Віцебску, як планавала раней. Такім чынам я аказалася ў сталіцы.

Праблемы пачаліся тады, калі прыйшлося ісці на іспыты. Думаю, на гэта паўплывала мая безадказнасць і не такая руплівая падрыхтоўка, як хацелася б. Плюс яшчэ мая няўпэўненасць. Я заўсёды баялася здаваць іспыты, пры гэтым разумела, што ведаю не ўсё дасканала. Ідзеш, у цябе трасуцца ногі, у галаве кавардак: усё, што ведала, забываешся. А калі пачынаюцца пераздача за пераздачай, пачынаеш яшчэ больш нервавацца. Не ведаеш, за што хапацца, што рабіць... І ў галаве не думкі, што проста трэба ўсё вывучыць, а толькі страх. Страшна здаваць, страшна паўторна патрапіць на пераздачу, страшна, што адлічаць.

Пераломны перыяд быў тады, калі пачалася біяхімія. Першы раз я здавала гэты іспыт з вялікімі цяжкасцямі, пераздачамі. Такая самая сітуацыя была і на другі год. Я нават хадзіла да рэпетытара пры ўніверсітэце. Мне «пашчасціла», што на чарговай спробе іспыт у мяне прымаў дэкан. Менавіта пасля гэтай пераздачы я вырашыла, што на гэтым маё навучанне ў гэтым універсітэце сканчваецца. Біяхімія выняла з мяне ўсю душу, усе нервы. З таго моманту мне не хацелася ні ў мед, ні ў пед, ні той біяхіміі. У адзін момант мне стала ўсё адно.

Адразу ж пасля таго іспыту я пачала думаць пра тое, што будзе добра, калі я забяру дакументы. Само рашэнне пакінуць універсітэце я прыняла за некалькі дзён да маёй апошняй пераздачы. Я вырашыла, што проста не буду адказваць на білеты. З гэтым рашэннем я змірылася амаль адразу, ніяк не хвалявалася, проста спакойна працягвала сваё жыццё. Заставалася толькі падзяліцца сваім рашэннем з роднымі.

Я ішла на іспыт з думкамі: «Хутчэй бы здацца, сказаць, што я ўсё, і пайсці шчаслівай». Падыйшла да камісіі і сказала, што нічога адказваць не буду, што я забіраю дакументы. Усе паставіліся пазітыўна, казалі, што па мне бачна, што я стамілася.

Рэакцыя блізкіх

За некалькі дзён да іспыту я патэлефанавала сваёй сям'і і расказала, што адказваць на пераздачы не буду і адлічуся. Бацькі паставіліся да майго рашэння з поўным разуменнем, нават не спрабавалі пераканаць мяне. Хоць па іх галасях было чутно, што ім сумна. Зразумела, што ўсе бацькі, у тым ліку і мае, хочуць для свайго дзіцяці лепшай будучыні.

Ад сяброў была самая дзікая і незразумелая мне рэакцыя. Для іх гэта быў нейкі «бум!». Казалі: «У сэнсе?», «Гэта

Цябе за адну хвіліну «закінулі» ў новы свет: ужо ніхто не апякае, ты ў незнаёмым вялікім горадзе, новыя людзі, жыццё ў інтэрнаце — усё ўнаў'ё. Думаю, як і для ўсіх першакурснікаў, для мяне было пераважна асвоіцца на новым месцы, знайсці сяброў. Ужо потым — вучоба. Была нейкая бесклапотнасць, мо яшчэ не адчувала адказнасць у поўнай меры. Тады я лётала ў аблоках — у мяне было ўсё цудоўна.

ж вышэйшая адукацыя!», «А што ты будзеш рабіць?», «Ты ж так упарта паступала!», «А навошта, а чаму?». Адна сяброўка сказала: «Калі б мая дачка забрала дакументы, я не ведаю, што б з ёй зрабіла». Спачатку я неяк спрабавала абгрунтаваць сваё рашэнне, пераканаць, што для мяне так будзе лепш, а потым перастала браць да галавы.

Мне здаецца, уся справа ў розным выхаванні. Са свядомага дзяцінства мяне з братам вихоўвалі так, каб мы вучыліся слухаць сябе, свае жаданні. У нас не было такога, што бацькі нешта скажуць і мы абавязкова слухаемся і выконваем гэта. Нам давалі выбар, мы прыслухоўваліся да іх меркавання, але рабілі ўсё так, як лічылі патрэбным. Так, было такое, што бацькам не вельмі падабаўся наш выбар, але яны не звыклі папракаць нас праз гэта.

Якая розніца, што скажа сусед ці сяброўка маці, калі гэта тваё жыццё? Кожны чалавек павінен жыць так, як бы яму хацелася. Вы павінны ўвасабляць не матуліны, татавы ці чыесьці яшчэ мары, а свае.

Наступствы

Калі я працавала кансультантам у краме біжутэрыі, то мне плацілі вельмі малы заробак, каля 400 рублёў. Самі разумеюць, гэта не тыя грошы, калі можна здымаць нармальнае жылло і на астатнія неяк працягнуць месяц. У гэтай краме быў малады гаспадар і, мне здаецца, ён сам не ведаў, што рабіў.

Яшчэ я працавала кансультантам у дастаткова папулярнай кнігарні. З боку наведвальнікаў крама крутая, там атмасферна так, складаецца ўражанне, што калектыў добры, вясёлы, пазітыўны. Я люблю кнігі, мне хацелася паспрабаваць сябе і тут. Я была ўпэўненая, што мне будзе суперцікава і суперкласна. А на самай справе гэта было поўнае расчараванне: людзі на працы былі не такімі, якія яны ёсць у жыцці. Людзі не ўсміхаліся насамрэч — іх прымушалі.

На маю думку, у наш час гэта нармальна, калі чалавек шукае сябе, шукае, што яму падабаецца. Я лепш патрываю, пасяджу без грошай, але знайду тое месца, дзе мне будзе камфортна.

Вось ужо больш за год я працую барыста. І гэта мне рэальна падабаецца! Мо будзе гучаць банальна, але мне падабаецца кава, падабаецца гатаваць, камунікаваць з людзьмі. Насамрэч прыемная праца. Канешне, гэта не тое, чым я б хацела займацца ўсё сваё жыццё, але ўсё гэта вопыт, як і навучанне ў медзе.

Планы на будучыню

Мне ўсё ж такі хочацца атрымаць адукацыю, але гэта будзе крыху пазней. Я спынілася на спецыяльнасці псіхолаг-сексалаг. Я прачытала шмат кніг і артыкулаў, звязаных з псіхалогіяй і сексалагіяй. Раней гэта было на ўзроўні хобі, а зараз нешта большае. Гэта ўжо мой асэнсаваны выбар. Спадзяюся, ён не зменіцца.

Кацярына Ярашэвіч

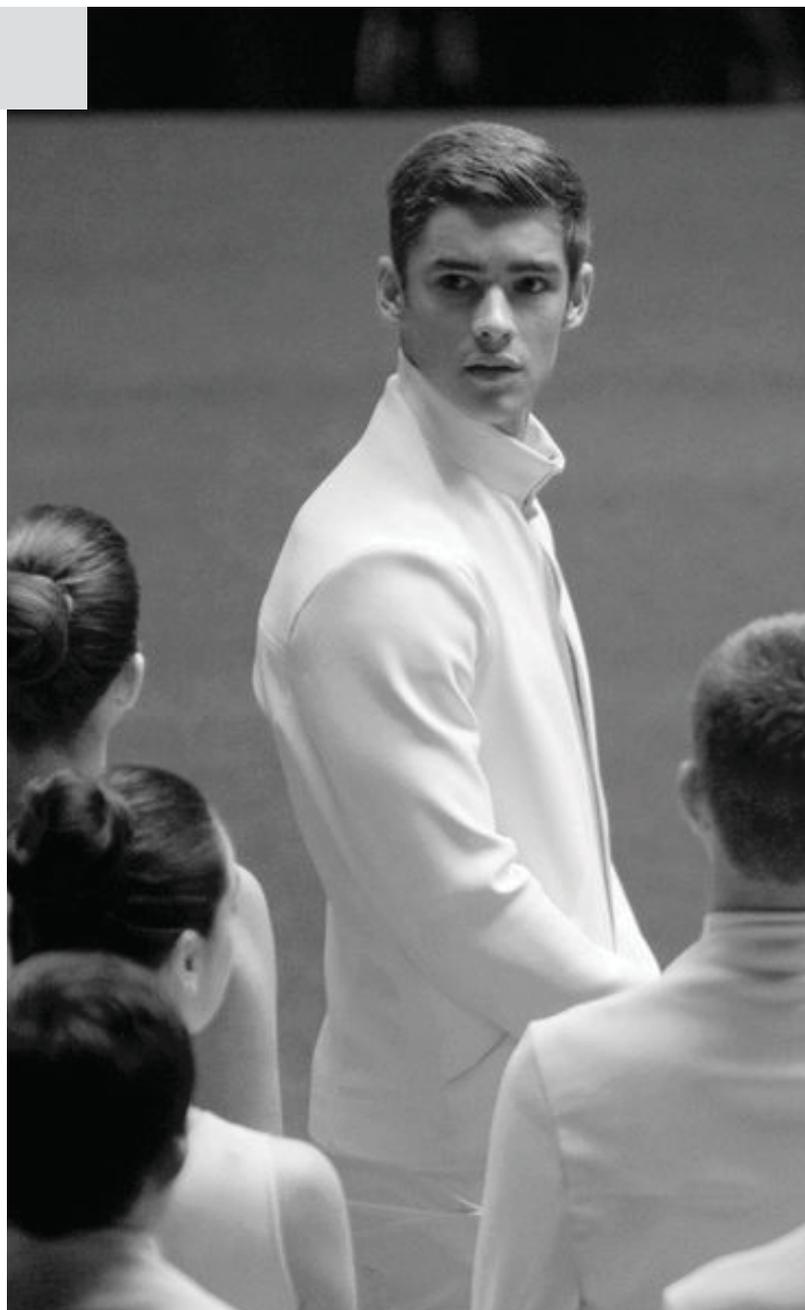
Рэцэнзія на фільм «Пасвечаны»

Калі вы хочаце прыўнесці ў жыццё новыя эмоцыі ці ўвогуле штосьці змяніць у звыклым графіку, не варта адразу запісвацца ў секцыю экстрэмальнага спорту. Прапаную цікавую гісторыю, у якую можна занурыцца, не рызыкуючы жыццём, але пасля мець шмат новых эмоцый і думак на «парыважаць». Выбар будучай прафесіі, праз які пакутаваў амаль кожны падлетак — гэта не штосьці дрэннае. Гэта магчымасці, бо ў кожнага ёсць права выбару. Але што было б, калі б гэтага выбару не было? Ці ўвогуле не было б выбару, як жыць, чым займацца, каго кахаць ды ўрэшце калі класціся спаць?

Гэтую з нейкага боку ідэальную гісторыю распавядае аўстралійскі рэжысёр Філіп Нойс у фільме «Пасвечаны» («The Giver» — англ., 2014). Карціна — экранізацыя рамана амерыканскай пісьменніцы Лоіс Лоўры «Той, хто дае» («The Giver» — англ.).

Джонас жыве ў свеце, пабудаваным разумнымі генетыкамі. Свет падаецца ідэальным: адсутнасць колераў хавае знешнія адрозненні, строгія нормы словаўжывання робяць маўленне адназначным, зразумелым і аднолькавым. Аднолькавым зрабілася ўсё наваколле: і надвор'е, і ежа, і лад жыцця. Да таго ж, ці не ідэальны свет, у якім не існуе несправядлівасці, хлусні, болю?

У камуне — месцы, дзе адбываецца дзеянне, — жыццё ідзе па пэўных жорсткіх правілах. Людзі жывуць у сямейных ячэйках. За сябрамі камуны ўсечасова назіраюць з самага дзяцінства, ведаюць іх моцныя бакі і накіроўваюць на працу туды, дзе яны змогуць прынесці грамадству найбольшую карысць. І самае галоўнае: усе ўспаміны пра мінулае засталіся ў мінулым. Заўсёды даводзіцца чымсьці ахвяраваць, і ў гэтым выпадку вырашылі адмовіцца ад былога дзеля будучыні. Каб зусім

не страціць вопыт, накоплены цягам стагоддзяў, кіраўнікі камуны вырашылі захаваць аднаго чалавека, які будзе несці крыж успамінаў, — прымальніка ўспамінаў.

Джонаса абралі наступным прымальнікам успамінаў. Хлопец пачаў навучанне, і гісторыя, якая абяцае змяніць многае не толькі ў свеце Джонаса, але і ў маім светапоглядзе, таксама ўзяла старт.

Кніга, па якой зроблены фільм, мае назву «Той, хто дае» («The Giver» — англ.), фільм жа атрымаў назву «Пасвечаны» («The Giver» — англ.). Чаму так? Мабыць, таму што ён пра юнацкую мужнасць і рашучасць, пра імкненне палепшыць свет. Мабыць, для таго каб, мы адчулі ў сабе моц штосьці змяніць. Вельмі складана ісці аднаму супраць усіх. Асабліва калі ты не ўпэўнены, што ўсё атрымаецца. У цябе ёсць толькі вера ў свае сілы і жаданне штосьці змяніць. Ты ведаеш, што тое, што ты робіш, амаль немагчыма, але не можаш не рабіць. Гэта адчуванне падобнае да таго, калі ты бачыш памылку ў падручніку. Напачатку ты і сам не ўпэўнены: мабыць, гэта ты памыляешся. Потым ты шмат разважаеш, упэўніваешся, што маеш рацыю. Потым ты спрабуеш растлумачыць усім, што тут памылка. І апынаешся адзін супраць усіх астатніх, упэўненых, што падручнік не можа памыліцца, і таго самага падручніка, які не можа памыліцца. Тады ты разгортваеш іншыя падручнікі, шукаеш адказы ў інтэрнэце і гэтак далей, пакуль не дойдзеш да праўды.

І калі ў выпадку з падручнікам усё больш-менш зразумела, то, каб вярнуць успаміны цэламу свету і зразумець, ці варта гэта рабіць, патрэбны хтосьці, хто падкажа.

Значыць, гэтая гісторыя не толькі пра хлопца, які пайшоў супраць сістэмы? Яна пра таго, хто паказаў яму жыццё, растлумачыў, што было, і што зараз, і чаму ўсё так адбываецца. Пра таго, хто перадаваў веды-ўспаміны, падтрымліваў, стрымліваў ад няправільных крокаў. Пра настаўніка. «Не прымай усё за ісціну толькі таму, што гэта кажа той, каго ты паважаеш», — казаў Джонасу яго настаўнік. То-бок настаўнік толькі накіроўваў хлопца, даваў яму магчымасць самому прааналізаваць тое, пра што ён даведаўся, і вызначыць, ёсць у падручніку памылка ці не. І тут мы бачым яскравы прыклад таго, навошта нам ведаць гісторыю. Хлопец атрымаў магчымасць параўнаць былое жыццё з цяперашнім. Парталам у мінулае для яго зрабіліся ўспаміны.

Экранізацыя зробле-

на вельмі блізка да рамана, але вартая прагляду, нават калі вы знаёмыя з кнігай. На мой погляд, рэжысёру вельмі добра ўдалося перадаць карціну свету галоўнага героя: мы бачым наваколле такім, якім бачыць яго Джонас. Напачатку фільма можа крыху збянтэжыць чорна-белы экран, які нават па колеры адпавядае друкаваным старонкам. Але менавіта гэтая фішка дапамагае больш зразумець героя, уявіць сябе на яго месцы. З цягам часу шэраг колераў пачынае павялічвацца і ўзрастае колькасць інфармацыі, якой авалодаў новы прымальнік успамінаў. Можна прасачыць, як паступова змяняецца светапогляд хлопца, што ён адчувае ў той ці іншы момант. І як успаміны і веды расфарбоўваюць свет.

Не магу не згадаць вечную тэму сяброўства, якая ў фільме «Пасвечаны», на маю думку, кранае за жывое. Шчыра кажучы, я асабліва не задумвалася пра тое, ці будзем мы з сябрамі такімі ж сябрамі як зараз, калі пасталеем. Але менавіта гэты фільм прымусіў. Сябры дзяцінства сталеюць, у кожнага з'яўляецца свая праца, свае турботы і разам з тым свае сакрэты. Вы ўсё роўна застаняцеся сябрамі: сустракаецеся, стасуецеся адзін з адным, дапамагаеце. Але часам здараецца так, што вашы інтарэсы ці меркаванні не супадаюць. І тады трэба вырашаць, як зрабіць: падтрымаць сябра ці «стра-

ціць» яго. Лёгка падтрымліваць, калі ты сам адчуваеш тое ж самае, калі табе не трэба, як кажуць, улазіць у скуру іншага чалавека. Значна цяжэй зразумець яго і давяраць, калі ты нязгодны ці не разумееш. У такім выпадку ты не ведаеш, зробіш ты правільна ці не, ты ведаеш толькі тое, што не можаш здрадзіць сябру, не можаш не паверыць. І ты верыш.

Сяброўства, чалавечнасць, любоў — тое, ад чаго людзі ў фільме імкнуліся пазбавіцца і што напрыканцы дапагло ім. У нашым жыцці мы часта сутыкаемся з непадабенствам, тым, што не ўпісваецца ў агульныя рамкі. Часцей за ўсё гэта тое, чым мы адрозніваемся: знешнасць, тэмперамент, фізічныя якасці, асабліва сці характару. Хтосьці хутчэй можа вырашыць задачу, камусьці патрабуецца больш часу. Пачуццё непадабенства можа вырасці ў пачуцці злосці, нянавісці, вынікі якіх нельга прадказаць. Выконваючы «план

аднолькавасці», людзі змаглі б забыцца пра тое, што значыць ненавідзець. Але ў такім выпадку трэба забыцца і пра тое, што значыць любіць. Ці магчыма жыць, не адчуваючы любові, радасці, ці магчыма жыць, не маючы эмоцый? Напэўна, магчыма. Але хто захоча так жыць, калі вас пазбавяць ад пакут штодзённыя ін'екцыі, пра якія будзе нагадваць датчык ў вашым жытле?

«Пасвечаны» — гэта навуковая фантастыка. Але выдуманы аўтарам свет чымсьці падобны да нашага. І ў нашым свеце правілы словаўжывання існуюць, хоць і менш строгія. Няправільна сфармуляваная думка, якую зразумелі не так, як трэба, можа прывесці да іншага выніку. Пытанне «кім стаць у будучыні» хвалюе і сапраўдных школьнікаў, хаця ім і больш пашанцавала: ёсць магчымаць абіраць свой будучы шлях самастойна. То-бок героі твора не адрозніваюцца ад нас з вамі. Адрозніваюцца акалічнасці, у якіх мы знаходзімся. І лепш паглядзець на ідэальнае жыццё збоку і вырашыць, ці хочаш ты так жыць, чым апынуцца ў такім становішчы ў рэальным свеце. Бо ў такім выпадку, каб штосьці змяніць, прыйдзецца не толькі назапасіцца мужнасцю, але і рызыкаваць жыццём.

Джонас — хлопец-падлетак з ідэальнага свету, які таксама правільна ўжываў словы, такі ж самы чалавек, як я, і які таксама, здаецца, не меў права выбару. Яму абралі прызначэнне, але свой лёс хлопец вызначыў сам. Апынуўшыся пры гэтым у такім небяспечным становішчы, што вымушаны быў рызыкаваць не толькі сваім жыццём, але і жыццём родных.

«Я больш не хачу бачыць свет чорна-белым. Я не хачу кожны дзень прытрымлівацца каменданцкай гадзіны. Не хачу рабіць ін'екцыі кожную раніцу», — мае думкі, калі ўяўляю сябе на месцы Джонаса — хлопца, які здолеў змяніць свет.

Калі вы нязгодныя з чымсьці меркаваннем, не спяшайцеся казаць, што ён не мае рацыі. Мабыць, вы не ведаеце чагосьці такога, што ведае ваш суразмоўца. Памятайце, што ў вас заўсёды ёсць выбар. Калі мне вельмі складана яго зрабіць ці я разумею, што мне не падабаецца пачуццё ваганняў паміж рознымі варыянтамі, уяўляю сабе жыццё, дзе выбіраць немагчыма.

І яшчэ памятайце: свой лёс мы заўсёды вызначаем самі.

Анастасія Правальская

Падарожжа Арыны ў Краіну ягад

Арына была вельмі цікаўная дзяўчынка. Яна многа чытала і за свае адзінаццаць гадоў шмат дзе пабывала. Адночы Арына трапіла ў Краіну ягад. А было гэта так...

На летніх канікулах Арына адпачывала ў бабулі і дзядулі ў вёсцы. Амаль кожны дзень праходзіў у дзяўчынкі аднолькава: раніцай дапамагала бабулі ў гародзе, а пасля абеду адпачывала з кнігай ці ноўтбукам у садзе, пад дрэвамі, у гамаку. Так было і ў той дзень. Ціха гойдаўся гамак, шумела ад лёгкага ветрыку лісце яблынь і груш, і Арына не заўважыла, як заснула...

Краіна ягад сустрэла Арыну ветліва. Цёпла вітала дзяўчынку сонейка. Дрэвы, кусты і кусцікі радасна махалі галінкамі і лісцікамі, ківалі галоўкамі-ягадкамі. «Ідзі да нас, пачувайся як дома, адпачывай і забаўляйся ў нашай чароўнай краіне», — неслася з усіх бакоў.

Арына ішла па вузкай сцежачцы. Ягады, ягады, ягады... Ягады паўсюль. Вось па зямлі быццам пацеркі раскіданы суніцы. «Ягады сунуцца да ног», — падумала Арына. «Мы суніцы, — павіталіся маленькія чырвоныя ягадкі. — Мы ніцыя, нікнем да зямлі». І тут Арына ўспомніла, што бабуля прыносіла з лесу такія ягады і называла іх, як і ўсе жыхары вёскі, пазёмкамі. Арына здагадалася, чаму ўзнікла такая назва: ягады растуць так, быццам рассыпаня па зямлі.

Побач з суніцамі раслі іх блізкія родзічы клубніцы. Клубніцы расказалі Арыне, што яны маюць некалькі імёнаў: тру'скаўкі, труска'ўкі, трускалкі. «Мы трашчым на зубах, таму нас так назвалі», — патлумачылі ягады. «А ў вёсцы маёй бабулі вас завуць клубніцы, таму што лічаць: назва ўтварылася ад слова клубы, якое мае значэнне "нешта круглае"», — расказала ягадам Арына.

На імшарынах маленькая падарожніца ўбачыла невысокія кусцікі з яркімі маленькімі лісцікамі і чорнымі круглымі ягадкамі. «Чарніцы! — здагадалася Арына. — Чорныя ягады, якія пакідаюць чорнымі і рукі, і рот». Чарніцы пазнаёмілі дзяўчынку з братамі буякамі. І вось якую гісторыю расказалі буякі Арыне. Іх часта блыталі з чарніцамі і называлі «буйныя чарніцы». З цягам часу засталася назва «буйныя», якая ператварылася ў «буякі». А яшчэ некаторыя людзі тлумачаць паходжанне назвы буякі ад слова буяць — зелянець, пышна расці. Буякі паскардзіліся новай сяброўцы, што іх яшчэ называюць дурніцамі, хаця гэтая назва не падабаецца ягадам. Іх так назвалі з-за расліны багун, якая заўсёды расце побач з буякамі-дурніцамі. Багун адурманьвальна-духмяны. Калі побач з ім правесці пэўны час, то можна атрымаць галаўны боль — адурэць, як кажуць у народзе. І тут Арына ўбачыла побач з буякамі высокія расліны з дробнымі белымі кветкамі, сабранымі ў суквецце-парасон. Пах ад іх стаяў салодкі, адурманьвальны, і таму дзяўчынка паспяшыла сысці паляну з буякамі.

Адышоўшы трошкі ад чарніц і буякоў, Арына трапіла на балота. Тут яна сустрэла брусніцы і журавіны. Ягады папярэдзілі дзяўчынку, каб яна хадзіла па сцежцы і не збочвала з яе, бо можа трапіць у багну. Маленькімі чырвонымі шарыкамі гарэлі ягады брусніцы. Бабуля расказвала ўнучцы, што ў брусніц карысна ўсё: і ягады, і лісцікі. Лісцікі сушаць і гатуюць з іх гарбату. Арыну цікавіла, як узнікла назва «брусніцы», бо ягады і самі не ведалі, чаму так называюцца. І тады яна ўключыла свой ноўтбук і знайшла ў ім інфармацыю, што ў розных мясцовасцях Беларусі брусніцы называюць па-рознаму: брушніца, баруўка, бружыніца, мучыльнік. Брушніцай, напэўна, завецца таму, што сцяблом-брушкам ляжыць на мохавым падсціле. Баруўкі збіралі ў бары, і таму месца збору дало назву ягадам. Бружыніцамі назвалі ягады таму, што іх мачылі ў расоле на зіму, і яны брадзілі (брудзілі, бружылі). Назва «мучыльнік» паходзіць не ад слова «мучыць», а ад слова «мачыць». Найменне «брусніцы» звязваюць з назоўнікам «брус» у значэнні «тачыльны камень», а яшчэ з адпаведным старажытным дзеясловам, што значыць «тачыць, гладзіць». Тлумачыцца такая паралель тым, што ягады брусніцы лёгка зрываць, збіраюць іх нібыта гладзяць. Аднак ёсць у беларускай мове і дзеяслоў бруснець, які мае значэнне «чырванець, загараць». Магчыма, назва ягады звязана з гэтым словам.

«Хадзі да нас», — паклікалі Арыну чырвоныя пацеркі журавін. Дзяўчынка нахілілася да купіны і дакранулася да яркіх чырвоных ягад. «Добры дзень, — павіталася Арына. — Як вас завуць?». «Мы журавіны — балотныя ягады, якімі любяць ласавацца журавы. Нас яшчэ называюць жураўлінамі. Мы вельмі карысныя: дапамагаем хворым на грып. А яшчэ мы самыя стойкія ягады і не баімся марозу. Нас можна збіраць нават пад снегам», — расказалі пра сябе ягады.

Выйшла Арына з балота і трапіла ў падлесак. З аднаго боку ўбачыла яна зараснікі маліны, з другога — зараснікі ажыны. Канечне, маліны і ажыны былі не такія буйныя, як у бабуліным садзе, але пах ад іх стаяў такі прыемны, што дзяўчынка вырашыла на нейкі час спыніцца каля гэтых ягад. Маліны і ажыны вельмі падобныя. У іх аднолькавыя галіны, пакрытыя калючкамі, падобныя лісцікі і знешні выгляд ягад. Але гэтыя ягады-сястрычкі розняцца колерам: маліны ружовага ці малінавага колеру (назва колеру пайшла ад назвы ягад), а ажыны чорныя. Костачкі ў ажын буйнейшыя за малінавыя, а смак ягад маліны салатзейшы за ажынавы. Напэўна, назва маліны паходзіць ад слова малы. Ягады маліны ўяўляюць сабой маленькія касцянькі, сабраныя ў адну разетку.

Якія толькі назвы ажыны не сустрэнеш на Беларусі! У народзе ягада вядомая як яжына. Можа, таму што калючая, як вожык. Праз костачкі называюць ягады жавікі, жавіна, жавіннік, таму што даводзіцца іх доўга жаваць. Цікавая назва ягады скарбарыха — скора (хутка) бярэцца. Ягады нашапталі Арыне, што ганарацца сваёй назвай ажыны. Таму што яна паходзіць ад слова жывіць, зажыўляць. Ягады і лісцікі расліны зажыўляюць раны, іх выкарыстоўваюць для лячэння многіх скураных і страўнікавых захворванняў. Развіталася Арына з малінамі і ажынамі і пайшла далей.

Праз некаторы час дзяўчынка трапіла на сонечную паляну. Там яна ўбачыла чырвоныя ягады, якія складаюцца з чатырох плодзікаў, а ўнутры кожнага маецца буйная костачка. Арына ніколі не бачыла гэтыя ягады, таму вельмі захацела пазнаёміцца з імі. Сціплыя ягадкі расказалі дзяўчынцы, што завуцца касцянікай. «Давайце

я паспрабую растлумачыць вашу назву, — папрасіла Арына. — Напэўна, вы маеце костачкі, і таму так называецеся». «Так, ты правільна мяркуеш, разумная дзяўчынка», — адказалі ягады.

У цудоўнай Краіне ягад ёсць вялікі сад. Арына ішла да яго паўз невялікую рэчку, і раптам на схілах гэтай рэчкі дзяўчынка ўбачыла кусты з чорнымі, чырвонымі і бела-жоўтымі ягадамі. Ягады быццам былі нанізаны на тонкія зялёныя дроцікі. «Парэчкі», — здагадалася дзяўчынка. Калі Арына з бабуляй збіралі парэчкі ў сваім садзе, то бабуля расказала ўнучцы гісторыю пра парэчкі. У даўнія часы па берагах рэк раслі дзікія ягады. Яны былі кіслыя. Людзі здагадаліся пасяліць гэтыя ягады ў садах, добра даглядалі іх. І ягады аддзячылі людзям за добры догляд: яны сталі кісла-салодкімі і пахучымі. А яшчэ павялічылася іх ураджайнасць, а таксама час збору — з чэрвеня да жніўня.

У садзе Арына ўбачыла высокі куст памерам з дрэва, на ствале якога было шмат шыпоў, а галінкі ўвешаныя вялікімі гладкімі авальнымі ягадамі. «Ад каго куст абараняецца?» — падумалася дзяўчынецца. «Як ты завешся, дзіўны куст?» — спытала ў незнаёмца дзяўчынка. «Я глог, — адказаў куст і распавёў пра сябе: — Жыву ў садзе даўно, прыношу людзям карысць, бо з маіх ягад робяць шмат лекаў. Шыпы абараняюць мяне ад птушак, якія хочуць паласавацца маімі ягадамі. У глыбокай старажытнасці мяне звалі глуд, дарэчы, гэтая назва і сёння бытуе ў некаторых мясцовасцях. Пакаштуй маю ягаду і здагадаешся, чаму я так называюся». Арына паспрабавала: цалкам ягаду не з’есці, аб’ядаеш толькі мяккую частку, бо ўсярэдзіне знаходзяцца маленькія цвёрдыя костачкі. Славяне карысталіся дзеясловам гладаць, адсюль слова глуд, а потым яно ператварылася ў слова глог.

Вандроўка па Краіне ягад заканчвалася, калі нешта захапіла ўвагу Арыны. Вялікі калючы куст з зялёнымі ягадамі зачэпіўся за спадніцу дзяўчынка. «Ах, які ты агрэсіўны! — крыкнула яму Арына. — Адчапіся ад мяне!» «Мяне сапраўды лічаць агрэсіўным і нават называюць агрэст, але я знарок цябе затрымаў, бо хацеў пачаставаць сваімі мядовымі ягадамі. Паглядзі, як наліліся яны на сонцы, так і просяцца, каб іх з’елі!» Агрэст прапанаваў дзяўчынецца зазірнуць пад куст, там яна знайшла невялікі кошык, у які і паклала ягады агрэсту.

«Арына! Арына! — пачула дзяўчынка голас бабулі. — Прачніся! Як цябе змарыла!» Калі Арына расплюшчыла вочы, то ўбачыла, што ляжыць у гамаку, побач стаіць бабуля і штурхае яе, каб прачнулася, а каля гамака ляжыць кошык агрэсту. Не ведала бабуля, якое дзіўнае падарожжа здзейсніла Арына.

Ульяна Савіцкая, 6 клас, сярэдняя школа №10, г. Жлобін
Ілюстрацыі: Яніна Зайчанка (what.yanya.saw)

пра падтрымку

НАМ УСІМ ПАТРЭБНАЯ І ВАЖНАЯ ПАДТРЫМКА БЛІЗКІХ І НЕ ВЕЛЬМІ БЛІЗКІХ ЛЮДЗЕЙ. ТАКСАМА ВАЖНА ІМКНУЦЦА ПАДТРЫМЛІВАЦЬ І ПРЫМАЦЬ ПАДТРЫМКУ ПРАВІЛЬНА І БЕРАЖЛІВА.

≡ як падтрымліваць ≡

Часам чалавеку складана распавядаць пра свае перажыванні або прасіць дапамогу, але важна даць зразумець, што **ён ці яна не адны**, ты побач, ты ахвотна адгукнешся, цябе можна папрасіць проста пасядзець і папіць какаву.

Калі чалавек набярэцца сіл падзяліцца сваімі пачуццямі і думкамі, **уважліва слухай і не перабівай**. У такіх размовах здараюцца доўгія паўзы, не імкніся іх запоўніць, цішыня таксама важная.

Лепш за ўсё **спытаць** «Як я магу цябе падтрымаць?», «Як я магу табе дапамагчы?». Так ты дакладна будзеш ведаць, што рабіць або не рабіць, што будзе сапраўды карысна для чалавека.

Пазбягай адзнак і парад, калі іх у цябе не просяць.

Не абяцэньвай і пацвярджай тое, што кажа чалавек. Незалежна ад таго, наколькі цяжкай табе здаецца сітуацыя, тваім сябру або сяброўцы дрэнна, ты можаш сказаць: «Мне шкада, што ты праходзіш праз гэта» ці «Гэта цяжка, я разумею, чаму ты сумуеш».

Памятай, што **толькі сам/а чалавек можа прымаць рашэнні** ў сітуацыі, якая склалася. Падтрымлівай гэтыя рашэнні і дазваляй чалавеку рэалізоўваць іх у сваім тэмпе.

Як прымаць падтрымку

Калі табе патрэбна падтрымка, паспрабуй пагаварыць з кім-небудзь, каму ты давяраеш. Лепш за ўсё прама сказаць:

МНЕ ПАТРЭБНА ТВАЯ ПАДТРЫМКА,
МОЖАШ ПАГАВАРЫЦЬ СА МНОЙ?

Ты можаш расказаць, што цябе падтрымлівае, а што не, напрыклад:

МНЕ НЕ ДАПАМАГАЕ, ШТО ТЫ ПРАПАНУЕШ РАШЭННІ,
БЫЛО Б КЛАСНА, КАЛІ Б ТЫ ПРОСТА ВЫСЛУХАЎ / ЛА МЯНЕ.

ПАМЯТАЙ, ШТО ТЫ ЗАЎСЁДЫ ЗАСЛУГОЎВАЕШ ПАДТРЫМКУ!
ТЫ НЕ АДЗІН І НЕ АДНА.
ТЫ ВАЖНЫ І ВАЖНАЯ.

Сіла вярбіцы

Было гэта вельмі даўно. У невялікай вёсачцы Вербічы Гомельскай вобласці жылі два браты — Іван і Сцяпан. Жылі яны вельмі добра, згода была паміж імі заўсёды. Але прыйшла вялікая бяда, насталі самотныя дні не толькі для братоў, але і для ўсіх людзей: на нашу квітнеючую зямлю напалі нямецкія войскі. Не шкадавалі яны ні малога, ні старога. Не змаглі браты глядзець спакойна на гэта, і пайшлі яны за зямлю родную змагацца, каб сонца свяціла не на танкі і акопы, а на шчаслівыя твары людзей. Не прайшло і двух гадоў, як не стала малодшага брата Івана, а Сцяпан, прайшоўшы праз ўсе выпрабаванні, вярнуўся дадому. Жыць было вельмі цяжка. І вырашыла сям'я — Сцяпан, жонка яго Марыля і сыночк Васілёк — падацца на пошукі лепшай долі. Колькі доўжыліся пошукі, можа сказаць толькі доўгая дарога, якая бачыла мора слёз і вялікую надзею на будучыню. Закінуў лёс сям'ю ў вёску Грынявічы Свіслацкага раёна, а спыніліся яны тут толькі таму, што па дарозе стала дрэнна сыну Сцяпана: захварэў хлапчына. Вось і прыйшлося ім папрасіцца на начлег. Злосны лёс распарадзіўся па-свойму: праз тыдзень Васілёк памёр, а Сцяпан і Марыля не змаглі пакі-

нуць месца, дзе навечна пахаваны сын. Сталі спрабаваць стаць на ногі: пабудавалі невялічкую хату, завялі гаспадарку і пасадзілі каля хаты маладую вярбу, але не ішла яна ў рост, не хапала чагосьці. Вось тады і надумаў гаспадар перасадзіць яе бліжэй да возера. Узняла высока свае галіны маладая вярба, адчула сілу ў сваім карэнні, таму што побач была вада — крыніца жыцця. Нездарма кажуць, што «дзе серабрыцца вярбіца, там здаровая вадзіца»...

А жыхары вёскі не маглі ўтаймаваць сваю цікавасць да прозвішча пасяленцаў. Вельмі ж іх яно цікавіла — дарэчы, як і мяне.

...Даўным-даўно прывёз пан у мястэчка кошыкі з нейкім таварам, разгрузіў яго, а кошыкі пакінуў пад паветкай. І здарыўся цуд: адзін кошык праз нейкі час расквітнеў, адна з галін прынялася і вырасла ў цудоўнае дрэва. Гэта была вярба. Памяншальнае слова ад яго — вярбіца. Вось з той пары мястэчка сталі называць Вербічы, а жыхароў — Вярбіцкія.

Людзі ў чарадзейную сілу вярбы верылі і прыдумвалі неверагодныя гісторыі: калі ў непразным лесе знайсці зялёную вярбу, якая ніколі не чула шуму вады і спева птушкі, зрабіць з яе дуду і зайграць, то музыка гэта развесяліць самага сумнага чалавека, а злосны, пачуўшы яе, прызнаецца ва ўсіх сваіх дрэнных справах.

А словы «не я б'ю, вярба б'е» чуюцца кожны год з вуснаў людзей за тыдзень да Вялікадня, таму што людзі і цяпер вераць, што вярба дасць здароўе на ўвесь год, калі «паб'еш» па плячах сябе і блізкіх табе людзей. А гэтую вярбу, якую асвятлілі, захоўваюць у кутку за абразамі да наступнай Вербнай нядзелі.

І колькі яшчэ дзівосных звестак можна ўспомніць пра вярбу, а значыць, і пра маё прозвішча!

У прозвішчы ёсць суфікс -цк-, які ўказвае, што ўтварэнне пайшло ад тапонімаў — геаграфічных назваў. Вяржбіцкія — гэтае прозвішча адносіцца больш да польскіх каранёў, Вярбіцкія — да ўкраінскіх і беларускіх.

Не адно пакаленне ўжо носіць гэтае дзівоснае прозвішча, якое ўжо сваёй гісторыяй узнікнення дае сілы, здароўе, дапамагае жыць. А што можа быць цудоўнейшым за жыццё? Нічога!

Аляксей Вярбіцкі, 11 клас, сярэдня школа №3, г. Ваўкавыск
Ілюстрацыі: Яніна Зайчанка (what.yanya.saw)

Новая гісторыя для браціка

Мае дзядуля і бабуля жывуць у адной з вёсак Аршанскага раёна. Я вельмі люблю прыязджаць да іх у госці падчас канікул. Гэтая вёска — вельмі прыгожы і ўтульны куточак беларускай зямлі. А яшчэ тут жывуць вельмі гасцінныя і мудрыя людзі. Колькі цікавых казак і павучальных гісторый расказала мне мая бабуля! Ад яе я даведалася шмат цікавага пра розныя кветкі і зёлкі, навучылася шыць, і вязаць, і нават пячы хлеб. А дзед Іван — сапраўдны гісторык, толькі без дыплама. Ведае, адкуль пайшлі назвы мясцовых вёсак, рэчак, азёраў, як з’явілася тое ці іншае прозвішча. А расказвае — заслухаешся! І кожны мой прыезд — гэта знаёмства з новай гісторыяй.

Так было і гэтым разам. Мы з бабуляй завіхаліся ў двары, дзядуля рамантаваў лавачку. А праз дарогу, у суседнім двары, бабка Ганна абурана клікала свайго ўнука:

— Ландарак ты гэтакі, дзе ходзіш? Бычка даўно перавязаць трэба і буракі пакрышыць!

Я здзівілася: што яшчэ за Ландарак? Унука бабкі Ганны завуць Сяргеем. Я запыталася ў бабулі пра гэтага Ландарака. Яна ўсміхнулася і адказала: «Раскажу, хто гэта такі. Думаю, што гісторыя табе спадабаецца». Мы прыселі на лавачку, якую дзед ужо адрамантаваў, і сталі перабіраць шчаўе. А бабуля пачала свой аповед:

— Даўным-даўно ў вёсцы Мурашкіна, што за некалькі кіламетраў ад нас, жыў адзін чалавек. Вёскі той ужо даўно няма, а пра чалавека памятаюць. Звалі яго Ландарак. Чым ён цікавы? Звычайны чалавек: не касы, не крывы. Але жыў ён адзін, сяброў не меў, замуж за яго дзяўчаты ісці не хацелі. І нельга сказаць, што быў ён злы, але і не добры. Сябе любіў вельмі. Гаспадаркі не вёў, так толькі, для выгляду. Ну што гэта за гаспадарка: пяць курэй, тры грады бульбы і крыху гародніны, падсвінак ды кот? Ды гэта яго справа. Не любілі яго ў вёсцы не за гэта. Раней, Крысцінка, у вёсках вялікую справу рабілі талакой. Я табе пра гэта казалі. І ўвогуле дапамагалі адзін аднаму. Дык вось, Ландарак ніколі і нікому не дапамагаў, не хадзіў у талаку. А калі ў яго градам пабіла ўсё, што вырасла на яго лапіку, кожны прынёс нешта са сваіх прыпасаў. Але і пасля гэтага Ландарак як быў гультаям і эгаістам, так ім і застаўся.

Аднойчы пайшоў ён у лес збіраць ці то грыбы, ці то ягады і заблукаў. Спачатку Ландарак думаў, што недалёка адышоў ад знаёмых месцаў, але чым далей ён ішоў, тым больш аддаляўся ад вёскі. Чалавек пачаў

Заяўка на Парнас

крычаць, клікаць на дапамогу, але ніхто не адгукнуўся. Абяссілены Ландарак спыніўся недалёка ад крынічкі, сеў ля дрэва і горка заплакаў, бо зразумеў, што сам дарогі не знойдзе. Сядзіць, плача, шкадуе сябе, гаротнага. І раптам чуе нейкі гук над галавой. Спачатку вырашыў, што гэта яму здалося, але гук паўтарыўся. Падняў вочы ўгору і зразумеў, што гук ідзе з дупла таго дрэва, каля якога ён сядзіць. Спалохаўся Ландарак і хацеў ужо бегчы, але быццам аслупянеў. З дупла пачуўся голас: «Не спяшайся, чалавеча. Няўжо ты не хочаш трапіць дадому?» Ландарак не верыў сваім вухам і вачам: з ім размаўляе дрэва! І ўсё ж ён вырашыў адказаць:

- Вядома ж, хачу. Але як? Не памятаю дарогі.
 - Я табе дапамагу, — адказала дрэва, — але і ты мне дапамажы.
 - Чым жа я табе дапамагу?
 - Схадзі да той крынічкі, набяры вады і палі мае карані. А я пакажу табе дарогу дадому.
 - Дык вядра няма! У чым я яе прынясу?
 - Хоць бы ў сваім збаночку, у якім малако было...
 - І колькі ж гэта разоў трэба будзе схадзіць?! А я так стаміўся, ніякіх сіл няма!
- Можа ты проста так дапаможаш?

Але адказу Ландарак не пачуў. Пакрыўдзілася дрэва. Ландарак і ў дупло зазіраў, і па камлі стукаў, і прабачэння прасіў, і дапамагчы абяцаў. Але дрэва больш не адгукнулася...

Знайшлі Ландарака паляўнічыя толькі праз чатыры дні. Знясілены, галодны, ён увесь час нешта мармытаў сабе пад нос. Калі крыху адышоў ад перажытага страху, раскажаў пра тое, што з ім здарылася. Паляўнічыя пацвердзілі, што знайшлі яго ў дупле вялізнага дрэва, дзе ён размаўляў сам з сабой. З тых часоў у нашай ваколіцы гультаёў і тых, хто дбае толькі пра сябе, называюць ландаракамі.

- Вось і Сяргейка чымсьці не дагадзіў сваёй бабцы, — усміхнулася бабуля.
- Ды і мы з табой шчаўе даўно перабралі і сядзім, як пані, без справы. Пойдзем вячэру гатаваць.

Раніцай мяне ўжо праводзілі на цягнік. Бабуля ўсю дарогу абуралася, што я зусім крыху ў іх пабыла, нават і не наглядзеліся на мяне.

Пасля адпраўлення цягніка мае старэнькія дзядуля і бабуля яшчэ доўга ішлі побач і махалі мне на развітанне. А я ехала дадому і везла з сабой новую цікавую гісторыю для малодшага браціка.

Крысціна Мінакова, 9 клас,
Ветрынская сярэдняя школа імя
Д. В. Цябута Полацкага раёна
Ілюстрацыі: Яніна Зайчанка
(what.yanya.saw)

Маргарыта Латышкевіч

Першая песня

Заканчэнне. Пачатак у №2/2020

А гонь жа, адрозна ад іх, не спыняўся. А Лель у прыскочку спускаўся з залітага вогненнай чырванню пагорка, змешваючыся з завей, гэтым разам адзін, сам-насам са снегам. Тыя воі, што спудзілі парэчанскіх коней ды падпалілі прыпасы, мусілі ўжо адступіць і вярнуцца за бяспечныя сцены. Двое з паляўнічымі рагамі, што заселі на пагорках, павінны былі рушыць разам на адзін з бліжэйшых хутароў, дзе іх чакалі.

І зноў быў снег вакол і снег пад нагамі, і сцюжа падціскала з усіх бакоў, а сівер рваў з плеч плашч. Лель колькі разоў аступаўся, правальваючыся глыбей, але сяк-так выбіраўся, скіроўваючыся на ўнутранае чуццё. Нязмераныя снягі нагадалі яму бясконцую снежную роўнядзь, пабачаную ці то на яве, ці то ў сне, і гэтаксама пелі за снегам, паступова аддаляючыся, рагі паляўнічых. Галасы камянёў усё яшчэ былі побач, змешваліся са снегам, з голасам завеі. Лель, змагаючыся з ветрам, ішоў на іх, ажно пакуль не выраслі наперадзе, быццам з-пад зямлі, цёмныя сцены за земляным валам. Скрозь сцюжу пахнула гніллю з рова за насыпам. Леля, напэўна, трохі закруціла завірухаю, і зараз давялося ісці ўздоўж вала, асцярожна намацаваючы шлях. Яго гукнулі са сцен, ён азваўся, спрабуючы перакрычаць завею. Захрыпеў, апускаючыся, мост, і Леля падхапілі пад рукі.

Воі, што выходзілі з ім, сапраўды вярнуліся раней, а вось ён, заблукаўшы, прыпазніўся, і таму ўсе баяліся горшага. Але, стомлены, змерзлы, Лель кінуў на ўсе роспыты толькі пару словаў і ўрэшце паснуў, скруціўшыся каля цёплага ачага

ўпрост на падлозе. Прачнуўся, праўда, у гарача натопленай і прыбранай святліцы, на пярынах, у чыстай кашулі, уккрыты посцілкамі ды скурамі. Ружана сядзела побач, залітая бляклым ранішнім святлом, і трохі трывожна ўглядалася яму ў твар. Пабачыла, што Лель не спіць, — і ўсміхнулася радасна і светла. Зноў парывіста абняла, ажно ў Леля заняло дыханне, і ад валасоў яе пахла палыном.

— У парэчанцаў, — расказвала Ружана, — падобна, разлад. На світанні, калі трохі ўлеглася завей, добрая палова войска знялася з месца ды адступіла.

— Калі гэта, вядома, не падман, — дадала яна, пазмрачнеўшы. — З іх... станецца.

— ...не гэтым разам, — задуменна прагаварыў Лель. І выдыхнуў: тое адступленне азначала, што стары Сокаль дзеля жыцця адзінага сына дамоўленасць прымаў і адкладаў зброю. Гэта цешыла, хаця сабе рэшта парэчанскага войска, няхай ужо не такога шматлікага, заставалася ў ранейшым лагеры. На поўную аблогу сілаў ім цяпер не хапіла б, ды і прыпасаў, каб пацягнуць час, не ставала. Значыць, меркаваў Лель, яны паспрабуюць узяць князева селішча хуткім штурмам, паспадываўшыся на нешматлікасць абаронцаў.

Сівыя старэйшыны, уласна, прыйшлі да таго ж меркавання і ў адзін голас прапаноўвалі не чакаць, пакуль заварушацца парэчанцы, а, вывешы дружыну за сцены, напасці самім. Старэйшыя дружыннікі, аднак, маўчалі. Амаль усе яны, як і простыя воі, зараз мелі на панцырах мядзведжыя выявы і чакальна паглядалі на Леля, як бы прызнаючы за ім права вырашаць ды аддаваць загады.

Лель жа, які паспеў аглядзець ваколіцу з адной з вежаў, адказаў разважліва і сцісла:

— Пачакаем.

Старэйшыны ад такога адказу заварушыліся здзіўлена і незадаволена: яны якраз-такі спадзяваліся, што малады вой захоча стрымгалоў уварвацца ў сечу. Такая нечаканая разважлівасць падалася падазронай, але дружына зараз прыслухоўвалася да Леля, а не да мудрых заможных старых мужоў, і ім воляй-няволяй давялося саступіць. Лель жа, падавалася, заставаўся па-ранейшаму спакойным, і разам з Ружанай праходзіў па сценах, аглядаў умацаванні, сачыў за падрыхтоўкаю да блізкага штурма. Ускрыквалі над цёмнымі дахамі званы, і на гэты покліч вялі і неслі нямоглых ды дзяцей — пад купал храма светлых бостваў. Тыя мірныя жыхары, хто мог утрымаць зброю, прымерваліся да дзідаў ды мячоў, іншыя заставаліся пад сценамі ды побач з умацаваннямі, неслі вёдры, рыдлёўкі, расчышчалі праходы ад начнога снегу і скідвалі яго ў гурбы — на выпадак пажараў.

Снег аблягаў сцены і звонку, за ноч паспеўшы засыпаць і роў, і земляны вал, уккрыўшы палі вакол тоўстай белаай пярынай. Лель прыгадваў, як, прадзіраючыся праз гэтае покрыва ўночы, правальваўся то па калена, а то і па пояс. А бура вірвала ўсю ноч і, мусіць, намяла яшчэ болей мокрага рыхлага снегу.

Зрэшты парэчанцы ў гэтым пераканаліся першымі. І конніца іх, і пешыя воі вязлі ў сумётах, рассыпаліся, ламаючы строй, і станавіліся безабароннымі для лучнікаў на сценах. Двойчы яны ішлі на прыступ і двойчы былі вымушаныя адкаціцца, адступіць, пакідаючы на прымятым снезе сваіх параненых і забітых. Толькі тады, на сыходзе дня, Лель вывеш за сцены частку дружыны і апалчэння — тыя лёгка пайшлі па слядах патрапаных нападнікаў і разбілі парэчанскія шэрагі, дарма што тых усё яшчэ было болей.

Сам Лель быў з імі, побач з воямі, што неслі на панцырах раз'юшанага мядзведзя, а ягоную мянушку на вуснах, на манер баявога покліча. Бо ён быў, як ні круці, адным з іх. І стараўся, як мог, стрымліваць іх, калі бачыў, што вораг кінуў зброю. Бо ўсё яшчэ не хацеў забіваць, бо снег, зямля і дрэва патыхалі агідным салонным пахам, ад якога высыхала ў роце. Уздыхала сталь, уздыхаў вецер над брудным снегам, а вораны кружылі пад хмарамі, ленавата ўзмахваючы чорнымі крыламі. Над полем, літасціва ўкрываючы мёртвых, распаўзаўся мулкі зімовы змрок, і мароз мацнеў.

Гэта была перамога, хай за брудам, крывёю і стомай яе не было як адчуць. Не было як глядзець у вочы палонным, не было як глядзець на забітых, сваіх ці чужых, няважна. Мёртвых апалчэнцы, свецячы сабе паходнямі, збіралі, цягнулі па снезе, аддзяляючы мясцовых ад чужынцаў. Скідвалі на вазы, укрывалі рагожамі — каб не даставаліся воранам, — і некаторыя з апалчэнцаў не саромеліся пакінуць сякія-такія дрындушкі ад мёртвых сабе.

— А што?.. — шчыра падзівіўся мажны хлапец, калі Лель, заўважыўшы гэта, падляцеў і ўдарыў яго па руцэ, ажно вываліўся з кулака выпэцканы ў чужой крыві амулет.

— А то, — хрыпла прагаварыў Лель і, мусіць, быў у той час страшны, бо апалчэнец пабялеў і задрыжаў. — Пабачу яшчэ раз — зарублю.

— Пэцкаль, — сказаў апалчэнцу стары дружыннік. — А калі б твайго брата — так?

Гэта была перамога, але радасці не было. Лель знайшоў у парэчанскім лагеры мёртвую пакутніцкую галаву, насаджаную на піку ды выстаўленую на пацеху, і зняў яе, пераламіўшы дрэўка, завярнуў у чыстае палатно. Дружина забрала палатняны скрутак у селішча, у храм — адзінае суцяшэнне для князевай сям'і. З парэчанскіх уладароў, што распачалі смуту, Порвіда зарубілі, і ён сцёк крывёю яшчэ падчас першага штурма. Другі ж, гарбаносы даўгалыгі Спорнік, быў хаця і жорстка паранены, але жывы, і сядзеў на снезе, не звязаны нават, а скручаны.

— Чарнакніжнік паскудны! — злосна крыкнуў ён, павярнуўшы да Леля збіты да чарнаты твар. — Нелюдзь! Напусціў на дурня Сокаля чары, завею наслаў, бач! Праклён табе, гад нелюдскі, праклён табе ад усіх бостваў, светлых і цёмных!..

Дружыннік, што вартаваў яго, сярдзіта сунуў парэчанцу дрэўкам дзіды ў плечы — для постраху. Але той быццам не заўважыў, усё крычаў, праклінаў нелюдскія чары сарваным голасам нават тады, калі некалькі плячыстых дружыннікаў кінулі яго ў воз, каб везці за сцены. Лель, якому гэты крык нагадаў лямант старой ведзьмы ў каменным коле, сутаргавата павёў плячыма. Вартавы зірнуў на яго спачувальна і трохі вінавата.

— Нішто, — ціха адказаў Лель на гэты пагляд дружынніка. — Мяне пракліналі ўжо.

За сценамі і ў скляпеннях Спорнік ужо не крычаў, мусіць, выбіўшыся з сіл. Так і сталася, што з трох буйнейшых уладанняў Парэчча два страцілі ўладароў, а трэцяе, самае заможнае, — адзінага спадчынніка. Мудрыя сівыя старэйшыны ледзь не ў адзін голас вымагалі смяротных пакаранняў для палонных:

— ...каб яны і дзецям заказалі!

А Лелю думалася так: калі падсячы карань, той не дасць атожылкаў. Не будзе каму заказваць, ды і дзеці тыя не народзяцца. Ён сказаў гэта Ружане, у якой скруха ад бацькавай смерці перамешвалася з нянавісцю, але тая спачатку заўпарцілася. Давялося нагадваць ёй пра прошчу, ледзь не забітую даўняй чалавечай помстай, і тады Ружана, усё яшчэ хмурачыся, пагадзілася.

— Смерцю яны залёгка адкупяцца,
— заўважыла яна змрочна.

І змоўшыкаў вырашылі судзіць, склікаўшы люд. З'явіўся і стары Сокаль з малой дружынай, вывелі закаванага ў кайданы Спорніка, а замест Порвіда, што загінуў падчас штурмаў, прыехаў ягоны сын-падлетак, бледны і спуджаны. Ружана, старэйшая дачка свайго бацькі, сядзела на князевым месцы, Лель стаяў побач, а ўкруг былі воі з раз'юшанымі мядзведзямі на панцырах. Судзілі так: за парушэнне згоды і міру, за парушэнне братэрскіх клятваў, за смерць князя з дружынай, за спалення вёскі ды забітых парэчанскія ўладары мусяць сплаціць віру золатам і срэбрам. Спорніка з Порвідам прызнавалі зачыншчыкамі звады і каралі іх здраду, яшчэ і адрэзваючы на карысць княжага надзелы, на якіх тыя сядзелі спрадвеку. Порвідавых дзяцей, у бацькавай здрадзе нявінных, бралі на выхаванне ў княжы дом, і да паўналецця спадчынніка ўсе землі Порвідаў далучаліся да княжых. Старога ж Сокаля, які ад сваіх хаўруснікаў адкаснуўся і ля вытокаў звады не стаяў, каралі адно віраю, не кранаючы ягоных зямель.

— А сын мой?.. — спытаў, хмурачыся, Сокаль. Ружана звязіла на яго вочы.

— Будзе нашым госцем, — адказала цвёрда. — Пакуль не паправіць здароўе.

Храмовыя жрыцы таропка запісвалі прысуд, сыпалі на чарнільныя радкі пясок, каб напісанае хутчэй высыхала. Пасля адзін са старэйшын прыкладаў да пергаментна княжую пячатку, умацоўваючы новыя дамоўленасці.

— Ты, — сказаў сівы парэчанец Лелю, калі ўсё закончылася. — Ты, значыць, свой уласны ганец? А кажуць яшчэ, быццам у мядзведзя пераварочваешся. Праўда?

— Людзі... многа чаго кажуць, — азваўся Лель унікліва, хаваючы пагляд. Сокаль нядобра ўхмыльнуўся, пашчываючы сівыя вусы.

— Які з цябе мядзведзь, малец, калі ты лісіца?

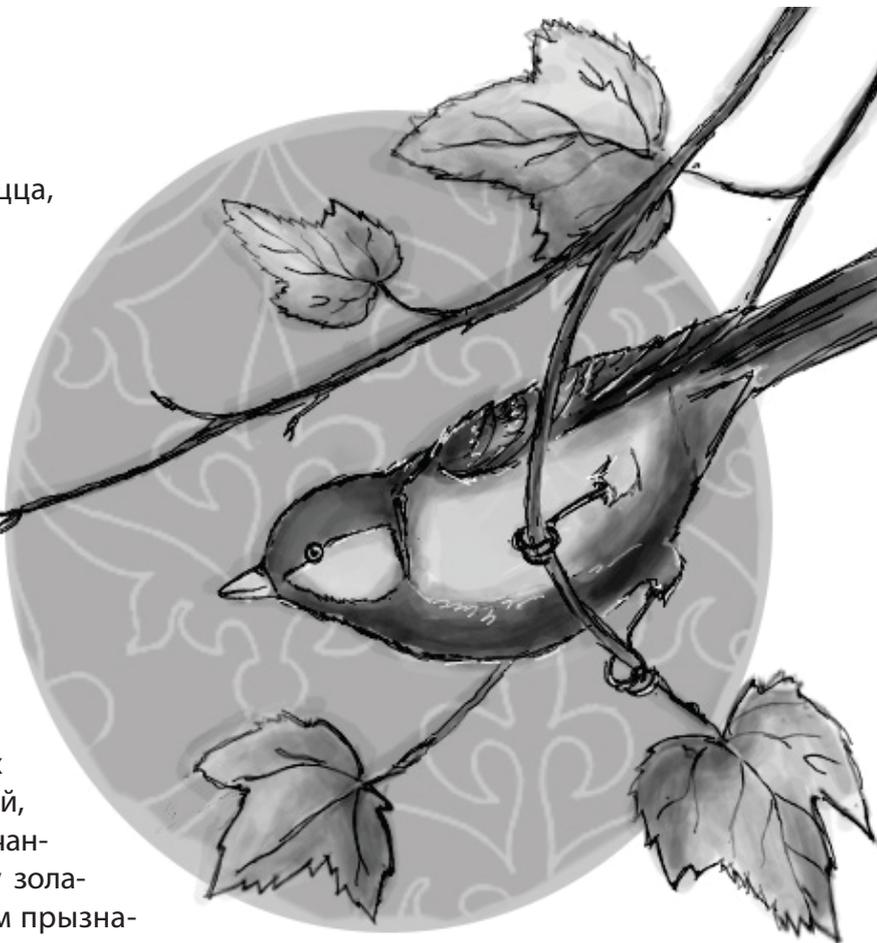
Сокаль, мусіць, хацеў абразіць. Лель толькі паціснуў плячыма.

— Што ж, — мовіў. — Часам і мядзведзю даводзіцца быць лісіцай.

Напрыканцы той зімы, калі захлынулася парэчанская навала, ён часта сніў востраў на возеры. Зноў з дзікіх скалаў узрасталі стромкія вежы, і чайкі крычалі над белымі ветразямі, раскіданымі па вадзе, а за мастом, сплеценым не са святла поўні, але з рэчыўнага, шумела мястэчка. Уздыхалі пад ветрам дубы на ўзгорках, і працягвалася прамая, як страла, бітая дарога, тракт на захад, дзе асляпляльна ззяла золата і барва.

І трэба было ісці туды, крок за крокам, а дарога разгортвалася ўсё далей, пела і клікала голасам вялікай ракі. Голасам струнаў. Голасам песні.

У такіх снах ценом прамінаў нехта яшчэ — падаецца, працягні руку і сягнеш, —

але заставаўся незаўважаным, назіраючы здаля. Лель прачынаўся сярод ночы, разбіты, з цяжкай галавой і з горкім адчуваннем уласнай самоты, закінутасці. Пасля зноў засынаў, і крочыў па верасовых пустках, і спыняўся, пабачыўшы дым ад вогнішча над узгоркам. Верасовае мора атачала яго, хвалявалася пад ветрам, і Лель плыў па ім да самай раніцы, плыў, непапраўна аддаляючыся ад узгорка з вогнішчам, адкуль — ён ведаў — за ім сачылі.

Удзень ён ніколі не быў адзін, бо ўсё і ўсе патрабавалі ўвагі, умяшальніцтва, дзеяння або слова. Трэба было адбудоваць вёскі, спаленыя нападнікамі, клапаціцца пра асірацелыя сем'і, панаўляць умацаванні, у тым ліку і рукамі палонных. Па старым князю справілі трызну, а разам з тым — і па ўсіх, хто загінуў пад сценамі, сваіх ды чужых. Побач з селішчам на рачным беразе вырас курган, нагадваючы пра сечу, што адбылася тут, і ўвесну зямля абрасла касматай травой.

Лель з Ружанаю зноў выязджалі на паляванні — не столькі нават каб здабыць дзічыну, а проста каб пабыць разам, падалей ад цікаўных вачэй. Надзіва хораша было ехаць, пусціўшы коней побач, так што вершнікі краналіся каленямі, і слухаць малінавак у мокрым ад начнога дажджу бэзе, п'янікім і звадлівым. Пад шатамі дубоў яны прыпыняліся, і пад шатамі дубоў Ружана ўпершыню, яшчэ дрогімі вуснамі пацалавала Леля — і гэта п'яніла не горш за бэзавы водар. За адным пацалункам былі іншыя, больш упэўненыя, больш смелыя, і яны радаваліся, бо былі жывыя і любілі адзін аднаго.

Яны пабраліся шлюбам у самым пачатку наступнага лета. Галасы званоў над цёмнымі дахамі разліваліся шырока і радасна, а ў храмавых залах, упрыгожаных зялёнымі галінкамі, запальвалі агні. Па вузкіх крывых вуліцах ішлі людзі — і пелі, уплятаючы, быццам кветкі ў вянок, імёны Ружаны і Леля ў старадаўнія шлюбныя песні. Маці Ружаны ўсміхалася, можа, упершыню за доўгі час, абвязваючы рукі нявесты і жаніха чырвонай стужкай, асяняла абаіх ахоўным знакам, абводзіла разам са жрыцамі ўкруг драўляных статуяў светлых бостваў.

А на барвовых княжых сцягах зараз станавіўся дыбка касматы мядзведзь, і Леля называлі князем ды ўладаром — дарма што сам ён асаблівага ўладарства ў сабе не адчуваў і моршчыўся ад кожнага паважлівага «васпане».

З новымі тытуламі, аднак, прыходзілі новыя клопаты — надзіва многа, і з кожным днём усё болей. Лель замірыўся з Сокалямі: малады спадчыннік вярнуўся дамоў ранняй восенню, і ў хуткім часе заручыўся з адной з Ружаніных малодшых сясцёр, шэравокай і ўсмешлівай. Падтрымка заможных Сокалей і іх немалой дружыны паўплывала на іншых парэчанскіх уладароў, якія прысягалі новаму князю на вернасць. Адных змусілі да таго неўраджаі ў парэчанскіх землях, другіх — страх расправы пасля няўдалай смуты. Іншыя ж скарыліся хутчэй перад байкамі пра ваяра-чарадзея, які ўночы, па чутках, блукаў у мядзведжай шкуры.

Праз год усё Парэчча было пад Лелевай уладай — і пад яго ж адказнасцю.

Зямель і людзей, якія патрабавалі ўвагі, большала. І Лель кеміў: сувязь між усімі імі — гэта ключ да еднасці. А таму па ягоным загадзе пракладалі дарогі, пранізваючы прастору, вырубваючы, дзе трэба, лес або прарэзваючы ўзгоркі. Сам жа Лель усё яшчэ сніў замак на возеры і шлях на захад, абсаджаны дубамі, і марыў пра гэта, хаця дзённыя клопаты засланылі мроі.

У старым князевым селішчы было цесна, крывыя вуліцы ды гнілыя дошкі навявалі смутак. Пасля апошняй навалы самі драўляныя сцены падаваліся не дужа

надзейнымі, ды і пажары прыдараліся часта, і тады агонь з лёгкасцю перакідваўся з будыніны на будыніну. Вандроўныя майстры, умельцы, што сцякаліся да княжага двара, разгортвалі перад Лелем скруткі з накідамі ды планамі, прымервалі свае прыдумкі да наваколля. Разам з імі, спрачаючыся, Лель схіляўся над мапамі, вымяраў, падлічваў, спрачаўся ўголас.

— Азёрны замак, значыць? — пытала Ружана з усмешкай. Яна чакала іх першынца, і пераносіла цяжарнасць не лепшым чынам: адчувала слабасць ды санлівасць, стала бледнаю і задумлівай і часта плакала. Лелю, які з трывогаю назіраў за гэтым, падавалася, быццам гэта старыя вузкія вуліцы ды цесныя каморкі ціснуць на яе, выцягваюць сілы. Усе бязладныя драўляныя збудаванні даўно аджылі сваё, а час бег, вымагаючы нечага новага, лепшага, нечага яшчэ нябачанага.

І старое, каб даць дарогу новаму, мусіла сысці.

Лель ездзіў са сваімі майстрамі на поўнач, да некалі заклятага возера. Там кіпела праца, туды звозілі камень, метал і дрэва. Мясцовыя дубы Лель ашчаджаў, спрабуючы захаваць векавыя дубровы, дзе магчыма, і дрэва везлі збольшага з недалёкай пушчы, вырубавы хвой. Майстры — цесляры, муляры, кавалі ды іншыя здатныя людзі — працавалі старанна: ім, калі замак будзе пабудаваны як належыць, Лель абяцаў аддаць асобнае ўладанне без уладара, вольнае селішча на дальняй мяжы. Таму дзеля свайго будучага прытулку яны завіхаліся над чужым з усім дасяжным умельствам.

Зноў быў верасень — мусіць, чацвёрты з тых, што Лель правёў тут. Ён павольна ехаў ад азёрнага берага, дзе кіпела работа, вяртаючыся дамоў, да Ружаны і сына, які толькі пачаў хадзіць. Едучы, паглядаў на скалы пасярод воднай гладзі — тыя патроху перайначвалі свой прыродны выгляд, прымалі новае, чалавекам задуманае аблічча. Срэбраны спеў камянёў плыў па вадзе, а шапаткія дубы на ўзгорках гублялі залатое лісце, і тое плыло, гушкаючыся на азёрных хвалях, быццам чоўнікі. Лель заглядзеўся на ваду і не адразу зразумеў, што конь стаіць на дарозе, фыркаючы, б'е капытом і не кранаецца з месца. Ён зірнуў на ўзбочыну, куды конь баязліва касіў вільготным вокам, і пабачыў, задыхнуўшыся ад неспадзяванасці, белага ваўка, што моўчкі стаяў там, быццам чакаючы. А можа быць, і сапраўды — чакаючы.

Словы застраклі ў Лелевым горле, і ён таропка спешыўся. Воўк кіўнуў яму, быццам добраму знаёмаму, разварнуўся і знік у зарасніках. А Лель рушыў за ім, не шкадуючы ні багатага плашча, ні шытага золатам адзення. І зноў, падавалася яму, свет вакол зыбаўся, і зноў сыходзіліся ў адну кропку няпэўнасць і прадвызначанасць, а голас блізкай прошчы звіваў усё гэта ў адну дрогкую ніць. На імгненне Лелю падалося, быццам ён зноў крочыць між хваляў верасовага мора, і гудуць пчолы, і вецер напоены мёдам, а сам ён проста шчэпачка, падхопленая ўладнай вадой, кропля расы на срэбранай ніці павуцінны.

А воўк бег наперадзе, час ад часу аглядаючыся, як бы ўпэўніваючыся, ці ідзе Лель следам. Лель ішоў, прадзіраючыся скрозь зараснікі, аслізгаючыся на гліністых схілах, спатыкаючыся аб карчажыны. Ішоў доўга, выбіваючыся з сіл, але нарэшце шлях іх, ваўка і чалавека, абарваўся. Воўк прыпыніўся на пагорку пад разложыстым дубам, які глядзеў на возера, на вялікую будоўлю, падобную да чалавечага мурашніка. Лель, аціраючы рукавом твар, акінуў вачыма возера ўнізе, а калі зноў зірнуў на ваўка, таго побач больш не было. Замест яго стаяў Йурай,

да дробачкі такі самы, як і колькі гадоў таму. Сціплы дарожны плашч гэтаксама ўкрываў плечы музыкі, а на спіне яго ў скураным чахле ўладкавалася залацістая лютня.

— Ты... — вымавіў Лель дрогкім голасам. Лютніст нахіліў светлую галаву, дзынкнуўшы завушніцай.

— Я, — гукнуўся спакойна. Лель перарывіста ўздыхнуў. Яму падавалася, што, сустрэўшыся, ён засыпле лютніста пытаннямі. Тыя і праўда круціліся на языку, але не зляталі, і нешта сціскала горла, і горыч расплывалася ўнутры. Хай Лель і памятаў, што народ курганаў яшчэ доўга не зможа жыць тут, як раней, бо парэшткі халоднага жалеза ўсё яшчэ застаюцца ў зямлі і вадзе, але чалавечая будоўля ў гэтых мясцінах, мусіць, усё роўна падавалася не-людзям нахабным захопніцтвам.

І Лель мучыўся, хмурыўся і не знаходзіў патрэбных словаў. А Ёурай, быццам не заўважаючы таго, прыглядаўся да возера, да агнёў, што адзін за другім успыхвалі на берагах, апярэджваючы блізкі змрок.

— Замак на возеры, — прагаварыў лютніст нараспеў, быццам спрабуючы словы на смак. — Вежы і зубцы сцен над самай вадой, белыя ветразі і белыя крылы чаек, і люстраная вада, і дубовыя пагоркі вакол. Умацаванне межаў, запалохванне ворагаў, гняздо слыннага роду на доўгія стагоддзі. Усё, што заўгодна. Можа быць, яшчэ і сад дзесь ва ўнутраным дворыку. Можа быць, нават вішнёвы.

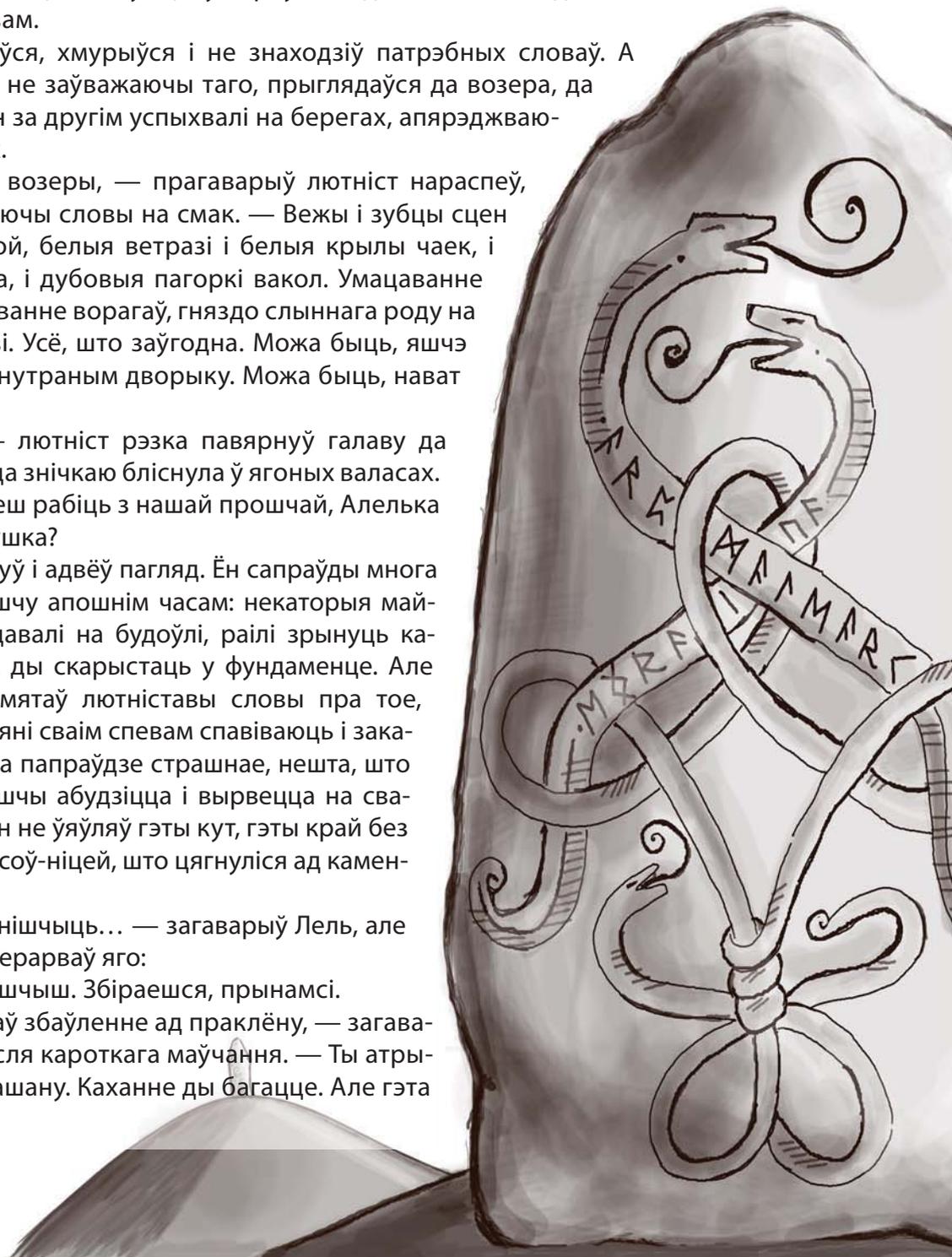
— Аднак, — лютніст рэзка павярнуў галаву да Леля, і завушніца знічкаю бліснула ў ягоных валасах. — Што ты будзеш рабіць з нашай прошчай, Алелька Мядзведжае Вушка?

Лель кашлянуў і адвёў пагляд. Ён сапраўды многа думаў пра прошчу апошнім часам: некаторыя майстры, што працавалі на будоўлі, раілі зрынуць камяні, разбіць іх ды скарыстаць у фундаменце. Але Лель добра памятаў лютніставыя словы пра тое, што жывыя камяні сваім спевам спавіваюць і закалыхваюць нешта папраўдзе страшнае, нешта, што без голасу прошчы абудзіцца і вырвецца на свабоду. Ды і сам ён не ўяўляў гэты кут, гэты край без срэбраных галасоў-ніцей, што цягнуліся ад каменных колаў.

— Я не хачу нішчыць... — загаварыў Лель, але Ёурай сурова перарваў яго:

— Але ты нішчыш. Збіраешся, прынамсі.

— Ты атрымаў збаўленне ад праклёну, — загаварыў лютніст пасля кароткага маўчання. — Ты атрымаў славу ды пашану. Каханне ды багацце. Але гэта недастаткова.

— ...ці не так, чалавечае дзіця?..

Лель, устрывожаны, прыглядаўся да лютніста і спытаў, агаломшаны здагадкай:

— Ты... гэта прадбачыў? Усё гэта... пабачыў скрозь чары свае?..

Йурай усміхнуўся — вострай ваўчынай ўсмешкай.

— Можа быць, — адказаў з'едліва. — Можа, я пабачыў усё гэта і нават болей, увесь твой шлях, да самага канца. А можа быць, я сам стварыў цябе, вылепіўшы з нязграбнага кавалка гліны нешта, хоць аддалена падобнае да героя песні.

Лютня ў чахле ў яго на спіне ціхутка ўсхліпнула, і Йурай замаўчаў, падціснуўшы вусны і хмурачыся. Лель хмурыўся таксама, сапраўды пачуваючы сябе бязвольнаю глінай пад рукамі майстра, шчэпкай, падхопленай бурліваю плыню. Або — часткаю нечай казкі.

Так жа ён некалі казаў, гэты языкаты лютніст. Іхнія песні абрастаюць плоццю ў свеце пад зорамі. Трохі ўмельства, трохі жывога ўяўлення, трохі музыкі — нічога складанага, па вялікім рахунку.

Самае тое, каб паказаць сваё ўмельства на спаборніцтве прыдворных паэтаў.

— ...таму і сышоў тады, — прагаварыў Лель, халадзеючы ад асэнсавання. — Каб... не замянаць уласнай песні. Каб не блытацца ў сваіх чарах. Каб тыя разгорталіся самі.

Лель выдыхнуў і прысеў на адзін з выгінастых дубовых каранёў, абхапіў галаву рукамі. Дзіўна было разумець, што нехта асцярожна і ўмела скіраваў усё тваё жыццё так, як хацеў, сплятаючы мудрагелісты ўзор па ўласнай прыхамаці. Йурай, падумаўшы, апусціўся побач і вельмі чалавечым жэстам раптам пачухаў патыліцу. Лель пакасіўся на яго і засоп. Іншая здагадка прыйшла яму ў галаву.

— Калі ты прадбачыў усё на свеце, — прагаварыў ён павольна. — Калі... вылепіў мяне па сваім разуменні. Калі ведаеш усе мае рашэнні наперад, дык чаму тады сёння з'явіўся тут, пытаючыся пра прошчу?

— Прадбачанае не заўсёды прадвызначана, — адказаў Йурай глуха, калупаючы зямлю нажом высокага бота. — А прадвызначанае часам не атрымліваецца прадбачыць.

— І... — дадаў ён. — Я меркаваў... Дакладней, спадзяваўся...

Лель недаверліва прыўзняў брыво і ўдакладніў, пераймаючы тон лютніста:

— Спадзяваўся? На чалавечага сына-ат?

— На лепшае, — змрочна сказаў Йурай. — Як... дурань.

Яны памаўчалі, і лютніст глядзеў на возера з сумнай асуджанасцю. Лель прыгадаў верасовыя хвалі, адзеленыя ад іх гадамі, і пагорак над пусткамі, і зялёны агонь. А яшчэ — хлеб і мёд, раздзелены ў каменным коле.

Калі б і зямлю можна было раздзяліць гэтаксама, па-сяброўску, без крыўдаў.

— Я б ніколі не стаў разбураць вашыя прошчы, — мякка сказаў Лель. Йурай недаверліва скасіў на яго вочы. Ён, лютніст, бачыў тут замак, прагаварыў Йурай ціха. Замак, пабудаваны рукамі людзей, замак на азёрным астраўку з чароўнымі камянямі.

— ...замак, што з'явіцца па тваім загадзе.

— Я бачыў яго таксама, — азваўся Лель, і бровы ў Йурая недаверліва прыўняліся. — Але клянуся, я не стану нішчыць саму прошчу. Я хачу, каб яна засталася. Каб вы... заставаліся. Часткаю новага, але жылі.

Ён працягнуў лютністу руку.

— Клянуся, — паўтарыў.

Йурай акінуў яго ўважлівым паглядом і раптам крывенька ўсміхнуўся.

— Што ж, — мовіў, падумаўшы. — Клятва ёсць клятва. Адгэтуль і давеку, князь Алелька Мядзведжае Вушка.

Гэты зварот змусіў Леля сцэпануцца — нібы ў твар дыхнула пранізлівым сіверам. Прыгадалася тое, што лютніст некалі распавядаў пра чары і казкі, — і на сэрца апусціўся нядобры цяжар прадачування. Калі колькі год таму Йурай сышоў, каб не замінаць уласнай казцы, дык ці не значыла ягонае вяртанне сённа, што песня прапета да канца, а казка — расказана?..

— Не бойся, — прагаварыў Йурай, мусіць, угадаўшы Лелевы думкі. — Гэта ж толькі першая песня. Далей будзе болей, вясёлых і сумных. Многа-многа песень. Ажно пакуль...

Йураева лютня зноў ледзь чутна падала голас у чахле ў яго на спіне, быццам адгукаючыся на тонкі звон завушніцы.

— ...ажно пакуль?.. — занепакоена перапытаў Лель, думаючы пра Ружану і іх сына з такімі ж упартымі бровамі, як у маці. Лютніст паціснуў плячыма.

— Ажно пакуль доўгая дарога не закончыцца, — адказаў супакойліва. — Ажно пакуль ты не знойдзеш спачын. Кожнае падарожжа аднойчы заканчваецца, братка. Кожнаму герою патрэбны спачын. Але гэта будзе яшчэ не хутка, вер мне. Я бачу.

Лель не вытрымаў — засмяяўся: ён, аказваецца, і забыў, наколькі шматзначна лютніст умеў вымаўляць гэтае простае кароткае слоўца. Зрэшты, Йураева ўпэўненасць суцяшала. І хораша было сядзець на дубовым пагорку над возерам, быццам пераводзячы дух, рыхтуючыся да вялікай дарогі. Мусіць, нідзе няма такога адпачынку, як пад шатамі разложыстых дубоў.

— Дай толькі часу, — гарача гаварыў Лель. — Вось пабудуемца, а там — прыходзь паглядзець. Замак будзе як мае быць, не нейкія там трухлявыя хароміны. Прыйдзеш?..

Яны сустрэліся вачыма, і Лель асёкся, бо лютніст павольна і сумна пахітаў галавой.

— Ясна, — прагаварыў Лель ломкім голасам. Пацёр лоб засяроджана і, варухнуўшы бровамі, папрасіў асцярожна: — А можаш зайграць мне... ну, тую песню? Першую?..

Йурай згодна нахіліў галаву і звыкла, у некалькі ўмелых рухаў вызваліў лютню з чахла. Залацісты бок інструмента ўспыхнуў у барве захаду, а тонкія пальцы лютніста ўладна леглі на струны.

— Я пеў яе на Кургановым Полі, — мовіў Йурай. — Пры княжым двары. Але... мяркую, гэтай песні больш пасуюць дубовыя ўзоркі і гэтае возера.

Лель сеў лацвей, падпёршы падбароддзе кулаком. Апусціў павекі і слухаў, а слухаючы — бачыў, як разгортваліся перад ягоным унутраным зрокам верасовыя пусткі, як верасовае мора ленавата калыхалася пад ветрам.

І падавалася: не вецер калыша травы, а верасы, самі сабою гайдаючыся, прыводзяць у рух цёплае, настоенае на густым мядовым водары паветра.

І звяняць — быццам струны пад дотыкамі музыкі.

Ліпень 2019,

Мінск

Ілюстрацыі: Маргарыта Латышкевіч

бярозка

Штомесячны грамадска-палітычны
і літаратурна-мастацкі часопіс (для дзяцей
сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту)
Выдаецца са снежня 1924 года
Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны»

Заснавальнік
Вытворча-выдавецкае рэспубліканскае ўнітарнае прад-
прыемства «Дом прэсы»

Галоўны рэдактар:
Кацярына Вячаславаўна Каплун

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак, Валерый Гапееў, Алесь Дуброўскі, Уладзімір
Ліпскі, Алена Масла, Міхаіл Мірончык, Людміла Рублеўская,
Аляксей Чарота, Таццяна Швед

Адрас рэдакцыі

Юрыдычны і паштовы адрасы:
Рэспубліка Беларусь, 220013, г. Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.
chas.bjarozka@gmail.com
Тэл.: 8 (017) 287-19-27, 8 (017) 287-16-98.

Падпісныя індэксы:
74822 — індывідуальны
74888 — індывідуальны льготны для членаў БРПА
748222 — ведамасны
74879 — ведамасны льготны для ўстаноў адукацыі і культуры

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі №210 ад 25.07.2019, выдадзенае
Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства «Дом прэсы»
Дырэктар:
Фёдар Пятровіч Караленя

Намеснік галоўнага рэдактара:
В. А. Красоўская
Мастацкі рэдактар, камп'ютарная вёрстка:
П. В. Каралева
Стыль-рэдактар:
П. У. Забела

Падпісана да друку 19.07.2020 г.
Фармат 60×84 1/8. Друк афсетны.
Ум. друк. арк. 3,72. Ул.-выд. арк. 3,42.
Тыраж 486 экз. Заказ ??.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«БудМедыяПраект»
ЛП № 02330/71 ад 23.01.2014,
вул. В. Харужай, 13/61, 220123, Мінск, Рэспубліка Беларусь

© РУП «Дом прэсы», 2020

- 01 Гіт-зон. «Я на тваім баку»: як фандом ста-
новіцца сям'ёй
- 06 Інтэрв'ю. Па той бок мары: ад урача да
барыста
- 09 Праектар. Рэцэнзія на фільм «Пасвечаны»
- 13 Заяўка на Парнас. Проза
- 18 Заяўка на Парнас. Проза
- 19 Заяўка на Парнас. Проза
- 21 Літаратурныя старонкі. Маргарыта
Латышкевіч. Першая песня (заканчэнне)

Аўтар вокладкі і разварота: Nollaig Lou (@nollaiglou
Аўтарка фотаздымка: Trau (trau.erm).

Цяпер «Бярозку» можна набыць анлайн!
Заходзь на **belkiosk.by** — і любімы часопіс будзе ў
тваім гаджэце!
А для амататараў шоргату паперы пад пальцамі —
льготная падпіска па індэксе 74888 (індывідуальная)
і 74879 (ведамасная).

«Бярозка» ў сацсетках:

 @bjarozka

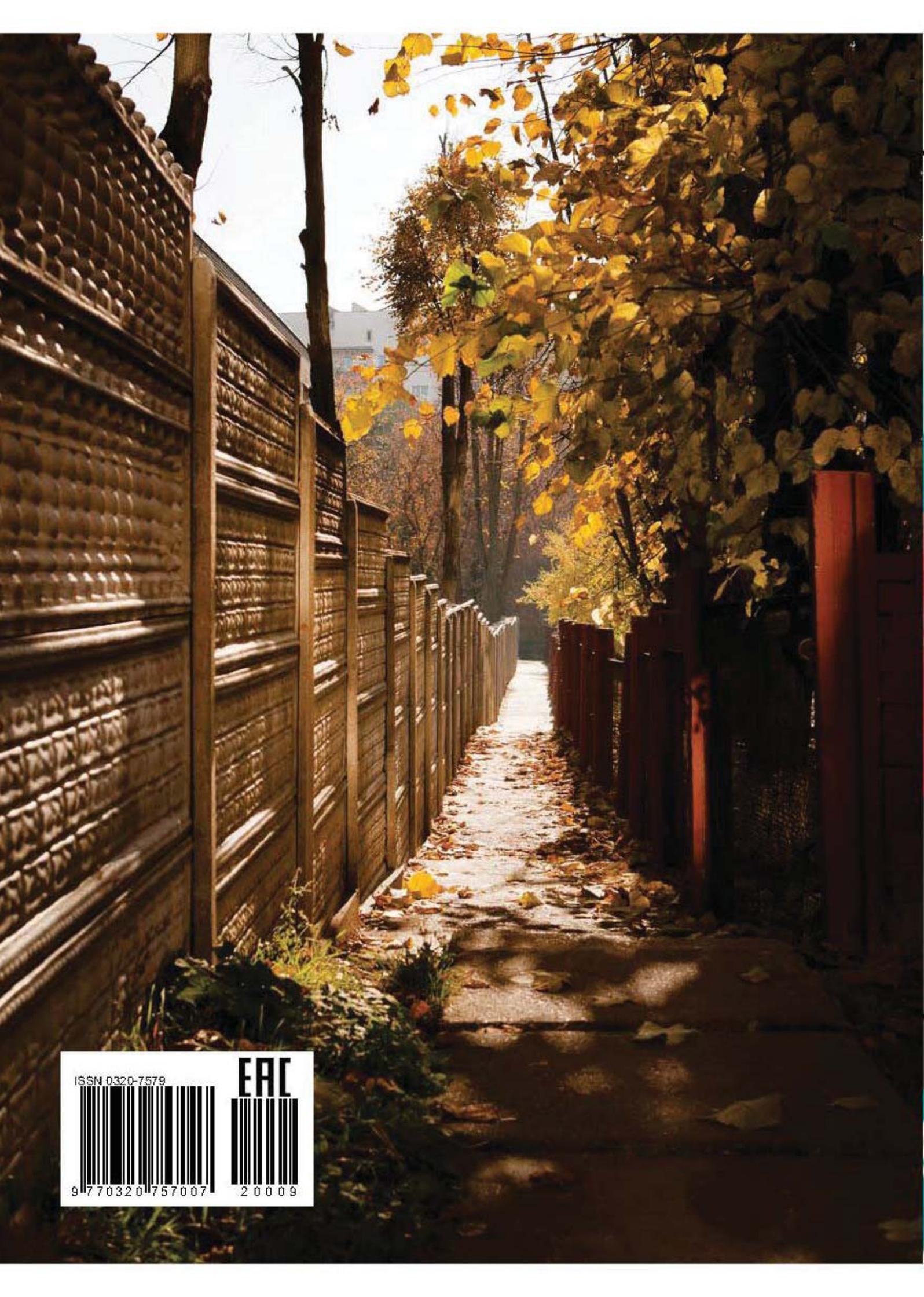
 @bjarozka.mag

ВЫЦІНАНКА «ДАБРАНАЧ»

Аўтар: Вольга Бабурына (Palunisa)

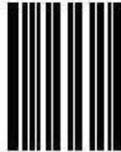

ISSN 0320-7579

9 770320 757007

EAC

2 0009